SKEPTIKKO

2/93

KÄSIALA

kertoo millainen olet - vai kertooko?

Numero 17 13.7.1993

Onko aistien ulkopuolinen kommunikointi vihdoinkin todistettu?

Parapsykologit ovat aina silloin tällöin esittäneet koetuloksia, joita on pidetty lopullisina todisteina normaalien aistien ulkopuolisen kommunikoinnin olemassaololle. Yksi toisensa jälkeen nämä tulokset ovat osoittautuneet kelvottomiksi. Alkuperäistä aineistoa ei ole ollut saatavilla, koejärjestely on dokumentoitu puutteellisesti tai pahimmassa tapauksessa tuloksia on jopa tahallisesti vääristelty. Ei ihme, että epätieteelliset kokeet ovat turhauttaneet skeptikoita.

Viime vuosina parapsykologit ja skeptikot ovat onneksi pystyneet hieman lähestymään toisiaan ja sopimaan yhteisistä pelisäännöistä. Parapsykologian tutkija **Charles Honorton** on saanut mainetta *ganzfeld*-kokeillaan, jotka ovat toistaiseksi vakuuttavimpia todisteita uuden kommunikointitavan puolesta. Näissä kokeissa normaalien aistien avulla saatavat ärsykkeet pyritään eliminoimaan mahdollisimman tarkkaan, jolloin toistaiseksi tuntematonta tietä vastaanotettu heikkokin signaali on mahdollista havaita.

Honortonin väittely skeptikko **Ray Hymanin** kanssa on johtanut järjestelyyn, jossa aikaisempien kokeiden vikoja on pyritty korjaamaan. Honortonin kokeiden perusteella vaikuttaisi, että jotakin ehkä sittenkin on olemassa. Mikäli ilmiö on todellinen, löytö on mullistava.

Onko skeptikoiden siis aika ripustaa hampaat naulaan? Ei suinkaan. Jos uusi ilmiö on todella löydetty, sitä on ryhdyttävä innokkaasti tutkimaan. Ja nimenomaan skeptikkojen ansiotahan on, että koejärjestelyissä on päästy niin pitkälle, ettei tuloksia voi ohittaa viittaamalla tunarointiin tai huijaukseen.

Mutta eivät Honortoninkaan tulokset ole täysin ongelmattomia. Kokeet on kuitenkin suunniteltu niin, että niitä voidaan toistaa kohtuullisella vaivalla. Useita uusia tutkimuksia onkin jo käynnissä. Jos nämäkin kokeet antavat positiivisia tuloksia, ilmiöön on syytä suhtautua vakavasti. Silti on muistettava, että poikkeuksellisten väitteiden todisteeksi tarvitaan poikkeuksellisen vakuuttavaa aineistoa. Joka tapauksessa parapsykologian tutkimus on nyt kohonnut aikaisempaa tieteellisemmälle tasolle. Honortonin ja Hymanin lisäksi tähän on merkittävästi vaikuttanut Edinburghin yliopiston professori **Robert Morris**, jonka kanssa Honorton aloitti yhteistyön viime vuonna.

Parapsykologian suuri menetys oli, että Honorton kuoli viime syksynä vain 46-vuotiaana kesken näiden tavattoman kiinnostavien kokeidensa. Julkaisemme tässä numerossa Honortonin ystävän **Susan Blackmoren** hänestä kirjoittaman muistokirjoituksen.

Tarkkaavaisimmat lukijat ovat jo ehkä ruvenneet ihmettelemään, miksi *Skeptikon* päätoimittaja vaihtuu niin taajaan. Tämä ei suinkaan johdu yhdistyksen sisäisistä erimielisyyksistä, vaan käytännön syistä. Meillä kaikilla kun on tämän harrastuksen ohella leipätyökin hoidettavana. Keväällä vasta valittu päätoimittaja **Karlo Kauko** ilmoitti muuttavansa ulkomaille. Minä taas olen juuri palannut kahden vuoden komennukselta Kanarialle. Koska olen ollut tämän lehden kanssa tekemisissä ennenkin, se sälytettiin taas minun niskoilleni.

Hannu Karttunen
päätoimittaja

SKEPTIKKO 2/93 ♦ NUMERO 17

SISÄLTÖ

Skeptikko ♦ Julkaisija: Skepsis ry ♦ Päätoimittaja: Hannu Karttunen, Kolmas Linja 30 A 9, 00530 Helsinki ♦ Toimitus: LavengriPress, Marketta Ollikainen, Lammastie 6 A 3, 01710 Vantaa, puhelin 90 - 848 449 ♦ Taitto: Tiina Kaarela, Tieteellisten seurain valtuuskunta ♦ Kaikki tässä lehdessä julkaistut kirjoitukset ovat kirjoittajien omia mielipiteitä, eivätkä edusta toimituksen, Skepsiksen tai CSICOPin virallista kantaa. ♦ ISSN 0786-2571 ♦ Painopaikka: Tammer-Paino Oy, Tampere.

Nostradamuksen tulkit

Karlo Kauko

Ranskalainen ennustaja, astrologi ja lääkäri **Michel de Nostradame** kirjoitti 1500-luvulla *Vuosisadat*-runokokoelman, jota monet ennustuksiin uskovat pitävät vieläkin vankkumattomana todisteena selvännäkijän kykyjen olemassa olosta. Teos vilisee astrologisia ja muita symboleja, joista asiaanvihkiytymätön lukija ei ymmärrä juuri mitään.

Onneksi maallikon ei ole aikoihin tarvinnut tulkita ennustajan outoja kielikuvia omin päin. Nostradamen eli Nostradamuksen ennustuksista on kirjoitettu hyllymetreittäin kirjoja, joissa *Vuosisatojen* riimejä on taidokkaasti yhdistetty 1500-luvun ja kirjoittajan oman aikakauden välisiin tapahtumiin.

Kuinka luotettavia johtopäätöksiä tulevista ajoista voi Nostradamuksen kirjoitusten pohjalta tehdä? Paras tapa ottaa se selville on perehtyä takavuosien Nostradamus-kirjallisuuteen.

Vuosisatamme alkupuolella vaikutti tanskalainen Nostradamus-tuntija **Billenstein**, jolta monet alan pohjoismaiset harrastajat saivat vaikutteita. Selkeimmin Billensteinia siteeraa *Pekka Ervast, jonka vuosina 1923 pitämistä esitelmistä kootun teoksen* **Nostradamus ja Cagliostro** Ruusuristin kirjaseura julkaisi 1961.

Ervastin mukaan Billenstein ennusti Nostradameen nojautuen, että Ranska häviää suursodan joko vuonna 1925 tai 1943–1944. Sodan jälkeen Pariisi olisi raunioina ja Ranskassa pystytetään uusi keisarikunta. Vuonna 1982 tapahtuu Napoleonin kaltaisen Antikristuksen valtaannousu jossain Euroopan maassa. Epäselväksi jää, missä maassa Antikristus anastaa vallan. Ervast tosin pitää tätä vuosilukua hiukan liian aikaisena ja päätyy esittämään 2000-luvun alkupuolta.

Ervastin mukaan Billenstein oli niitä harvoja Nostradamus-tulkitsijoita, jotka eivät ole avoimen antisemitistisiä. Juutalaisvastaisuus tuntuu muutoinkin myöhemmin kadonneen Nostradamuksen ympäriltä, joka itsekin oli osittain juutalaista syntyperää.

Myös ruotsalaisen **Georg Ljungströmin** kirjassa on sekä vaikutteita että suoria viittauksia Billensteiniin. Käsiini osui vuoden 1959 suomennoksen uusintapainos vuodelta 1976, jossa ei valitettavasti mainita alkuperäisteoksen julkaisuvuotta. Sisällöstä päätellen Ljungström on kirjoittanut kirjansa ensimmäisen maailmansodan aikana, jonka kirjassa kerrotaan päättyvän vasta vuonna 1942. Ljungströmin mukaan sodan jälkeen, 1944, Ranskasta tulee kuningaskunta. Eng-

lannin suurvalta-asema romahtaa osin Irlanninselkkausten vuoksi, osin Italian ja Espanjan hyökättyä sen kimppuun kiistassa Välimeren herruudesta. Kirjan mukaan Venäjä tulee pysymään 2000-luvulle saakka heikkouden ja hajaannuksen tilassa. Katolisen kirkon valta-aseman Ljungström ennusti laajenevan sodan jälkeen myös Euroopan protestanttisiin maihin ja Venäjälle.

Yhden tapahtuman Ljungström onnistui ennustamaan kohdalleen. Britannian ja Ranskan siirtomaaimperiumien hän sanoi luhistuvan muutamassa vuosikymmenessä, mikä tapahtuikin. Ljungströmin mukaan vuodesta 1942 alkaneen rauhanjakson päättää siirtomaaherruudesta itsenäistyneiden islamilaisten maiden ja Euroopan välinen sota, joka alkaa ehkä vuonna 1982 arabien hyökätessä Eurooppaan.

A.L. Hintikka julkaisi 1928 kirjan *Ikuisen kaupungin vaikutelmien vallassa*. Teoksessa on useita Hintikan matkojen inspiroimia esseitä, jotka käsittelevät etenkin Italian henkistä ilmapiiriä fascistivallan varhaisvuosina. Kirjassa on myös Nostradamusta käsittelevä luku, johon sisältyy muutamia ennustuksia. Ljungströmin ennustama siirtomaavallan tuhoutuminen ajoittuu Hintikan mukaan vuosiin 1925-1945. Hän ennustaa katolisen kirkon mahdin leviävän koko Eurooppaan, ja tämän vallan piti hänen mukaansa olla paitsi uskonnollista myös poliittista. Bolshevikkien hän ennustaa kukistuvan "jonkin ajan kuluttua", ja vasta sen jälkeen alkaa Venäjän satavuotinen heikkouden aika.

Näissä kolmessa teoksessa on vahvojen Billenstein-vaikutteiden lisäksi yhteistä se, että niissä tulevaisuutta koskevat ennustukset saavat melko vähän palstatilaa. Kirjoittajat vertaavat etupäässä *Vuosisatojen* ennustuksia 1500-luvun lopun ja 1920-luvun alun välisen ajan tapahtumiin.

"Kirkon valta hukkuu mereen Arabian ruhtinaan edessä kun Mars, Aurinko ja Venus seisovat yhdessä Leijonassa. Persian yli saapuu miljoonittain joukkoja, todellinen käärme hyökkää Bysantissa ja Egyptissä." (Nostradamus. Käännös K. K.)

Lee McCann

Toisen maailmansodan ollessa kiivaimmillaan **Lee McCann** julkaisi yksityiskohtaisen Nostradamus-elämäkerran *Nostradamus, the Man who Saw Through Time*, jonka ruotsinnos löytyy Pasilan pääkirjaston kellarista. Kirjan tekstin seassa, ja etenkin loppupuolen erillisessä luvussa, on myös tulkittu *Vuosisatoja*. Tosin suurin osa tulkinnasta käsittelee eri säkeiden yhteensopivuutta menneiden tapahtumien kanssa. McCann esittää kuitenkin kirjansa lopussa joitain varovaisia ja osin tulkinnanvaraisiakin arvioita käynnissä olleen sodan tulevista vaiheista ja sen jälkeisestä maailmasta.

Yksi McCannin ennustuksista osui melko hyvin kohdalleen. Hän ennusti, että Ranska vapautuisi saksalaismiehityksestä vuonna 1944 ja akselivallat kärsisivät tappion, jota ilman tosin Ranskan vapautumistakaan olisi tuskin voinut tapahtua.

McCannin mukaan toisen maailmansodan loppuvaiheiden keskeisenä hahmona tuli olemaan Bourboneista polveutuva Ranskan kuningas Henrik V, jonka johdolla Ranska vapautetaan sotilaallisesti. Etenkin maaliskuuta 1944 McCann piti tärkeänä sodan käännekohtana. Vuoteen 1947 ajoittuvassa kahakassa, jossa myös Espanjan Franco on osallisena, Henrik V joukkoineen saa itsensä Mussolinin vangikseen. Espanjan kuninkaaksi nousee Henrik V:n ystävä ja liittolainen.

Hitler kukistuu saksalaisten syöstessä hänet vallasta. Rauha palaa McCannin mukaan Eurooppaan 1950-luvun alussa.

McCann esitti myös uskonnollista elämää koskevan ennustuksen. Melko pian sodan päättymisen jälkeen, tai ehkä jopa sen aikana, löydetään pyhimyksen hauta varhaiskristilliseltä ajalta. Hänen mukaansa haudan ja siitä löytyneiden luiden ympärille syntyisi uusi uskonnollinen kultti.

Myös McCann ennustaa Aasiasta ja Afrikasta Eurooppaan ja etenkin Ranskaan suuntautuvaa hyökkäystä. Sen piti tapahtua valtaistuimelle uudestaan nousseiden Bourbonien taas kukistuttua. McCann ei anna täsmällistä vuosilukua. Hän puhuu kuitenkin mystisestä elokuun 21. päivästä 1987, jonka hän laskee Nostradamuksen antamien astrologis-astronomisten vihjeiden perusteella.

Jean Jovaliste - Aikamme profeetta

Jean Jovaliste kirjoitti 1970-luvulla ja 1980-luvun alussa Nostradamus-teoksen, joka suomennettiin nimellä *Nostradamus, aikamme profeetta*. Toisin kuin muut Nostradamuksen tulkit, jotka lähinnä etsivät yhtymäkohtia *Vuosisatojen* ja jo tapahtuneiden asioiden välillä, Jovaliste keskittyy etupäässä tulevaisuutta koskeviin ennustuksiin.

Neuvostoliiton tapauksessa Jovaliste osui melko hyvin kohdalleen. Hän ennusti vihaamiensa – jopa antikristukseksi kutsumiensa - kommunistien valtakauden päättyvän maaliskuussa 1991 ilman ulkovaltojen asiaan sekaantumista. Ajoitus heittää vain muutamia kuukausia. Hän ennakoi myös Neuvostoimperiumin hajoamisen, joskin paljon pienempiin osiin kuin mitä nyt näyttää tapahtuvan. Jovaliste puhuu isännättömäksi jääneestä Mustanmeren laivastosta, jonka tosin pitäisi liittoutua Pohjois-Afrikkaan syntyneen yhtenäisen arabivaltion kanssa, eikä suinkaan päätyä Venäjän ja Ukrainan kiistakapulaksi. Hän myös ennusti venäläisten luopuvan Afganistanin sodasta. Muslimisissejä vastaan käydyn varjonyrkkeilyn toivottomuus oli jo kirjan myöhempien, uudistettujen painosten ilmestyessä selvillä, joten tästä osumasta ei hänelle voida paljon pisteitä myöntää.

Onneksi juuri mikään muu Jovalisten tulkinnoista ei sitten olekaan pitänyt paikkansa. Hän nimittäin lupasi lähinnä verisiä sotia. Jovalisten mukaan 1980-luvun alkupuolelta noin vuoteen 2007 käydään kolmas maailmansota, joka alkaa aluksi Aasiassa maolaisten ryhmien noustua valtaan useissa maissa. Joskus 80-luvulla myös Neuvostoliiton ja Kiinan suhteiden piti kärjistyä avoimeksi välirikoksi.

Jovaliste ennusti myös että, Pohjois-Afrikkaan syntyy arabien yhdessä muodostama suurvalta, joka hyökkää Espanjaan 80-luvun loppupuolella. Aasian maolaiset hyökkäävät 90-luvun alussa yhdessä Balkanin ja Ukrainan alueelle syntyneen uuden kommunistisen suurvallan kanssa passiivisen Saksan kautta Ranskan kimppuun. Myös Italia joutuu hyökkäyksen kohteeksi ja paavi siirtyy evakkoon, minnepä muualle kuin Avignoniin.

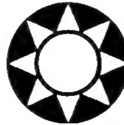
Jovalisten mukaan sodan loppuvaiheissa - tämän vuosikymmen lopulla ja 2000-luvun alussa – saksalaiset ryhdistäytyvät vastarintaan Yhdysvaltain tehokkaan sotilaallisen avun turvin ja hyökkääjät ajetaan pois Länsi-Euroopasta. Sodan päättyessä monarkia on uudelleen kunniassa. Ranskasta tulee yli kahdensadan vuoden tauon jälkeen kuningaskunta, ja eteläsaksalaista syntyperää oleva keisari Wilhelm III yhdistää Saksan ja purkaa Berliinin muurin. Saksan yhdistymisen symboliksi noussut liittokansleri Kohl on kotoisin Rheininlaaksosta, joten ennustetusta keisarista hänet erottaa nimen, virka-aseman ja vuosikymmenen lisäksi kotiseutukin.

Jovaliste ennusti myös, että vielä tämän vuosisadan puolella Lähi-Idässä syntyä uusi uskonto, joka voittaa nopeasti kannattajia islamilta.

Kovin hyvää arvosanaa Jovalisten ja muiden edellä siteerattujen Nostradamuksen tulkkien ennustuksien paikkansapitävyydestä ei voida antaa. Profetiat ovat kyllä toisinaan osuneet oikeaan, etenkin jos niissä ei ole liian tarkkoja yksityiskohtia. Paljon useammin ne ovat kuitenkin olleet täysin pielessä.

Kiitän Helsingin kaupungin pääkirjaston ystävällistä henkilökuntaa vanhojen Nostradamus-kirjojen etsimisessä saamastani avusta.

Kirjoittaja on Skepsis-yhdistyksen hallituksen jäsen ja Skeptikko-lehden entinen päätoimittaja. Koulutukseltaan hän on kauppatieteiden lisensiaatti.

Tosi tutkimus on niin sanoakseni totuuden majesteetin palvelemista, ja niinkuin kaiken ylhäisen palveleminen, se on korkeista vaatimuksista ja ankarasta edesvastuusta tietoista. Se tietoisuus puuttuu sellaisesta kirjallisuudesta kuin tuo tuossa, ja se on asiassa arveluttavaa. Se on väärennettyä tavaraa. Se esittäytyy kultana, joka muka voi henkisiä tarpeita tyydyttää, vaikka se onkin katinkultaa, joka pelkästään kutkuttaa sensaatiohalua. Meidän aikamme on korvikkeitten aikaa, myöskin henkisten asiain alalla. Minusta on murheellista, että esim. sinä, vakaamielinen Agaton, etsiessäsi henkistä elämänsisällystä, annat eksyttää itseäsi pitämään korviketta aitona tavarana."

Eino Kaila: Nostradamus, 1943

S. Albert Kivinen: OLEMATTOMIAKIN VOI TUTKIA

Skeptikko
Marketta Ollikainen

Vuonna 1969 **S. Albert Kivinen** vieraili tuttaviensa luona Irlannissa. Eräänä iltana hän odotteli yksin talossa isäntäväkeä, joka viipyi ja viipyi. Yhtäkkiä hän kuuli auton ajavan pihaan, mutta kukaan ei tullut sisään. Oli aivan hiljaista ja hänen mieleensä juolahti, että isäntäväki oli ehkä ajanut kolarin ja auton äänen oli saattanut aiheuttaa etiäinen.

"Aloin jopa kirjoittaa kirjettä **C.D. Broadille**, sillä jos näin oli käynyt, tässähän olisi hyvää evidenssiä", Kivinen kertoo. Etiäiskokemus kuivui kuitenkin pian kokoon, kun isäntä ja hänen lankonsa palasivat kotiin molemmat ympäripäissään.

Brittiläisen filosofin C.D. Broadin abstrakteja olioita koskevista käsityksistä väitöskirjan tehnyt Helsingin yliopiston dosentti S. Albert Kivinen sanoo omana synnintunnustuksenaan uskovansa "ehkä hieman etiäisiin ja kriisiapparitioihin". Kun hän alkaa vielä kertoa Ylöjärven kummituksista, jotka sata vuotta sitten heittelivät esineitä pitkin taloa ja säikäyttivät pitäjän papin ja vallesmanninkin, tosikkomainen toimittaja ei enää tiedä, pitäisikö hänen määritellä käsityksensä skeptikoista uudelleen.

Mutta ei, tunnettu skeptikko ja kriittinen parapsykologian tutkija pysyy tiukan tieteellisellä kannalla: "Jos oletetaan, että paranormaaleja ilmiöitä on, niin kysymys kuuluu, voidaanko niistä saada mitään näyttöä", hän sanoo.

Kivinen ei ota kantaa siihen, ovatko yliluonnollisiin ilmiöihin uskovien väitteet tosia vai humpuukia. "En minä sano, että ilmiöiden olemassaolo on todistettu, mutta voidaan silti kysyä onko sellaisia ilmiöitä ja tutkia niitä", hän huomauttaa.

Humpuukinkin voi loogisesti selittää

S. Albert Kivinen on oiva esimerkki siitä, ettei skeptikon tarvitse olla tiukkapipoinen valheenpaljastaja, vaan hän voi käyttää myös älyllistä uteliaisuuttaan. Parapsykologia on kiehtonut erityisesti filosofeja ja esimerkiksi monet tunnetut brittifilosofit olivat 1882 perustamassa kunnianarvoisaa Brittiläistä psyykkistä tutkimusseuraa (SPR). Myöhemminkin seuran jäseniin on lukeutunut tunnettuja filosofeja mm. Broad, joka toimi pariinkin otteeseen seuran puheenjohtaja. SPR:n jäsenenä on myös Kivinen.

Onko filosofin siis helpompi hyväksyä ei-tieteellisiä väittämiä kuin eksaktin tieteen edustajien? "No, ehkä", Kivinen myöntää. "Sitä ajattelee, että on erilaisia mahdollisuuksia ja että maailma voisi olla semmoinen ja tämmöinen. Heikkona hetkenä voi ehkä sanoa, että voimme kuvitella mitä tahansa, mihin ei sisälly loogista ristiriitaa", hän tunnustaa, mutta huomauttaa kuitenkin heti perään, että ristiriita on tietysti siinä, ettei näille ilmiöillä ole mitään ymmärrettävää selitystä. "Jos olisi, olisi myös kysyttävä miksi", hän huomauttaa. Filosofin rönsyilevää älyllistä uteliaisuutta hän ei kuitenkaan kiellä. "Ehkä juuri siksi monet ajattelevat niin kuin minäkin, että koska on niin paljon huuhaata ja humpuukia, niin kenties siellä joukossa voisi olla pieni tiedonmurunenkin", Kivinen sanoo.

Skeptikolla todistajan taakka

Hyvin usein skeptikko joutuu kuitenkin tutkimaan väitteitä, joiden todenperäisyyden hän jo ennakkoon tietää pätemättömäksi voidakseen yksinkertaisesti vain paljastaa koko väitteen olleen pelkkää humpuukia. Tämän myöntää Kivinenkin, mutta kuten hän sanoo: "Sehän tässä on hauska asia, että olemattomiakin voi tutkia."

Kivinen tekee selkeän eron tiedeuskoon, jonka mukaan ilmiöitä voidaan tutkia vain käyttämällä eksaktin tieteen metodeja. "Eihän ole ennalta sanottu, että maailman pitää olla sellainen, että sitä voidaan tutkia vain eksaktin tieteen keinoin. Jos sanotaan, että tiede selvittää kaiken, mitä maailmassa on, tiede saa selvittää sitten myös sellaisia kysymyksiä kuin että onko olemassa lukuja, onko objektiivisia arvoja, onko tosiasioita, eli kysymyksiä, joita filosofit pohtivat", Kivinen sanoo.

Tutkijat epätietoisia, uskoako vaiko ei

Kivisen työhuone Helsingin yliopiston Metsätalolla, filosofian laitoksen kellarissa, on täynnä parapsykologian tutkimusta kriittisesti tarkastelevaa kirjallisuutta. "Monet tutkijat ovat päätyneet siihen, että mitään näyttöä paranormaaleista ilmiöistä ei voida saada", Kivinen sanoo ja esittelee lukuisia esimerkkejä tutkijoiden myöhemmin epäonnistuneiksi paljastuneista yrityksistä löytää evidenssiä yliluonnollisia ilmiöitä koskeville väitteille. Hän on itsekin tuloksetta yrittänyt todistaa ilmiöiden olemassaoloa.

"Esimerkiksi Broad, jota arvostan suuresti ja joka harrasti parapsykologian tutkimusta koko ikänsä, oli kai hyvin vakuuttunut telepatian ja ehkä selvännäköisyyden olemassaolosta, mutta ei paljon muusta. Kirjoituksissaan hän on pohtinut, kuinka nämä ilmiöt toimisivat, jos niitä kerran on, ja hän esittää useita malleja, joista hän kuitenkin toteaa, ettei mikään oikein toimi. Hän kirjoitti mm. prekognitiosta (ennalta tietämisestä) ja esitti, että jos se määriteltäisiin niin kuin hän ehdottaa sen määriteltäväksi, silloin mitään prekognitiota ei voisi edes olla", Kivinen kiertoo.

Suomalainen parapsykologian tutkimus hakoteillä

Kivinen itse kiinnostui poikavuosina teosofiasta, joka kuitenkin pian rapisi, kun hän luki **Eino Kailan** *kirjan Inhimillinen tieto. Mitä se on ja mitä se ei ole* (1939). Sitten 50- ja 60-lukujen taitteessa varovaisten parapsykologien arviot mahdollisista selittämättömistä ilmiöistä herättivät hänen uteliaisuutensa uudelleen.

Kahteen otteeseen Kivinen oli myös Suomen parapsykologisen tutkimusseuran hallituksessa, ensin 1970-luvulla pari vuotta ja toiset pari vuotta 80-luvulla. "Sen tutkimus-sanan ne voisivat tiputtaa nimestään pois. Ei niillä ole aavistustakaan mistään tutkimuksesta", Kivinen kuittaa käsityksensä kyseisestä seurasta.

Koko seuran toiminta oli hänen mukaansa hakoteillä. Kun hän itse yritti ehdottaa, että seura nimensä mukaisesti järjestäisi myös joitain kokeita, niin kiinnostus tutkimusta kohtaan loppui siihen. "He kertoivat lähinnä juttuja siitä, mitä merkillisiä tapahtumia heille oli sattunut vuosia aikaisemmin ja mitä ei enää millään voinut tarkistaa", Kivinen muistelee.

Voisiko sitten paranormaaleista ilmiöistä ylipäätään saada tieteellistä näyttöä? Periaatteessa kyllä, Kivinen vastaa. Hän epäilee kuitenkin että tutkijoiden hypoteeseja voitaisiin koskaan testata paikkansa pitävästi laboratorio-oloissa. "Eihän niitä voi koskaan todistaa. Vaikka tehtäisiin miljoona koetta, aina voi joku sanoa, että jos oltaisiin tehty vielä yksi koe, niin ehkä sitten olisi saatu näyttöä", hän huomauttaa.

Skepsiksen pitäisi satsata nuorisoon

Syksyllä 60 vuotta täyttävä Kivinen on Skepsis-yhdistyksen tieteellisen neuvottelukunnan puheenjohtaja. Yhdessä professori Nils Mustelin kanssa hän oli perustamassa Skepsistä 1987 ja hän toimi myös kaksi kautta sen ensimmäisenä puheenjohtajana.

Pari viime vuotta hiljaiseloa viettäneen tieteellisen neuvottelukunnan aktivoimiseksi Kivinen ehdottaa, että neuvottelukunta ja Skepsis ylipäätäänkin panostaisi enemmän nuorisoon. "Tiedon jakaminen niille, jotka jo ovat vakuuttuneet omista uskomuksistaan on usein turhaa", hän huomauttaa. Hänen mielestään tietoa pitäisikin jakaa niille, jotka eivät ole vielä lyöneet kantaansa lukkoon eli koulunuorisolle. "Heitä pitäisi valistaa siitä, että monet ns. paranormaaleista ilmiöistä eivät itse asiassa ole paranormaaleja, vaan ne voidaan selittää luonnollisella tavalla. Olisivat ainakin kriittisempiä, etteivät uskoisi kaikkea mitä heille kerrotaan", Kivinen sanoo.

Oikaisu

Skeptikon viime numerossa olleeseen Ilpo V. Salmen artikkeliin 'Faaraon kirous' oli päässyt toimituksessa livahtamaan muutamia epätarkkuuksia ja painovirheitä.

Keväällä 1926 Tutankhamonin hautaan kävi tutustumassa 13 000 ihmistä eikä 130 000 kuten lehdessä väitettiin. Tuon ajan tiedonvälityksen ja kulkuyhteydet huomioon ottaen vierailijoiden määrä oli silti melkoinen. Salmi kertoo, että vierailijoiden joukossa oli runsaasti kruunupäitä ja muita ajan merkkihenkilöitä.

Antiikin aikanakin haudanryöstäjät saivat tekosistaan rangaistuksen, mutta maallisimmissa merkeissä kuin jutussa kerrottiin. "Haudanryöstäjiä vastaan käytiin monia oikeudenkäyntejä jo tuolloin", Salmi täsmentää. "Kilpajuoksu hautapappien eli haudanvalvojien ja haudanryöstäjien välillä oli varsinkin viimeisten dynastioiden aikana niin kovaa, että faaraoita jouduttiin hautaamaan jopa useaan otteeseen", hän lisää.

Jutussa mainittuja Tutin herneitä amerikkalaiset kasvattivat parvekkeillaan. Itämiskykyisten herneiden todella uskottiin löytyneen Tutankhamonin haudasta. Salmi kertoo, että samanlaisesta ilmiöstä on kysymys myös ns. itämiskykyisessä muumiovehnässä, jota turisteille kaupataan pyramidien ympärillä Egyptissä. Myös näiden siemenien väitetään löytyneen avatuista haudoista.

Ilpo V. Salmi ei tarkkaan ottaen ole egyptologi vaikkakin hän on harrastanut egyptologiaa jo vuosikymmenien ajan ja pitänyt mm. luentoja aiheesta. Hän on Suomen egyptologisen seuran jäsen ja varsinaiselta ammatiltaan kouluttaja.

Charles Honortonin perintö

Susan Blackmore

Charles Honorton julkaisi vuonna 1990 yhdentoista huolellisesti suunnitellun ganzfeld-kokeen tulokset, jotka olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä. Niitä ei voi sivuuttaa helposti, kuten monia muita parapsykologian tutkimustuloksia.

Honorton oli yksi parapsykologian johtavia tutkijoita. Hänen kuolemansa 4. marraskuuta 1992 sydänkohtaukseen kotonaan Edinburghissa jätti parapsykologien pienen maailman shokkiin. Vaikka monet meistä tiesivät hänen sydänvaivoistaan, kuolema vain 46 vuoden ikäisenä kesken tutkijanuran aktiivisinta vaihetta oli meille järkytys. Parapsykologialle menetys oli sitäkin suurempi hänen työnsä ainutlaatuisuuden vuoksi.

Halusin kirjoittaa hänelle muistosanat, en vain siksi että tunsin hänet useita vuosia, vaan siksi että hänen kuolemallaan tulee olemaan suuri vaikutus parapsykologialle. Enkä ole lainkaan varma siitä, minkälainen se vaikutus tulee olemaan.

Chuck ja minä emme ehtineet selvittää erimielisyyksiämme parapsykologiasta. Muistan lämmöllä hieman tuiskeisen riitamme parapsykologien kokouksessa Tuftsin Yliopistossa. Lopulta halasimme toisiamme lähes kyynelissä ja epätoivoisesti, koska emme pystyneet ymmärtämään miksi kumpikaan meistä ei pystynyt luopumaan uskomuksistaan. Tuollon, 1985, Honorton oli Psykofysiologisen tutkimuslaboratorion johtajana Princetonissa New Jerseyssä. 1989 hänen rahoituksensa loppui (niinkuin on tapahtunut monille parapsykologian laboratorioille), ja hän muutti Edinburghiin työskentelemään Koestlerin professuuria hoitavan **Robert Morrisin** kanssa. Sen jälkeen puhuimme monta kertaa puhelimessa ja huomasimme, että erimielisyyksistämme huolimatta me olimme yhtä päättäväisiä. Halusimme ymmärtää paranormaaleja ilmiöitä koskevia väitteitä ja suhtauduimme torjuvasti kehnoihin tutkimuksiin ja huonoon kritiikkiin.

Italialainen skeptikkolehti pyysi äskettäin kolmea tunnettua parapsykologia ja kolmea skeptikkoa kirjoittamaan alan tulevaisuudesta. Chuckia ja minua pyydettiin kommentoimaan kirjoituksia vastakkaisista näkökulmista. En ole vielä nähnyt hänen vastaustaan. Luulen kuitenkin, että komenteissamme on enemmän yhteistä kuin erimielisyyttä.

Tämä riittäköön henkilökohtaisista muistoistani; tärkeämpää on selittää, miksi hänen kuolemansa oli niin merkittävä.

Ensimmäiset ganzfeld-kokeet 70-luvulla

Usein sanotaan, että parapsykologiassa villitykset tulevat ja menevät suunnilleen vuosikymmenen välein kuten kävi esimerkeiksi S.G. Soalin työlle 1950-luvulla ja unitelepatiakokeille 60-luvulla. Ganzfeld-kokeita pidettiin 70-luvun villityksenä, mutta sepä ei olekaan vielä hiipunut.

Honorton ja **Harper** julkaisivat 1974 ensimmäisen kuvauksen psi-ganzfeld -menetelmästä, jossa koehenkilö, tai vastaanottaja, lepää mukavassa tuolissa tai sängyllä silmät peitettynä pingispallon puolikkailla ja korvat kuulokkeilla, joista tulee tasaista kohinaa. Honorton oletti, että tällainen

tietoinen aistihavaintojen karsinta lisäisi vapaasti syntyviä mielikuvia ja synnyttäisi tilan, jossa aistien ulkopuolisen havainnoinnin tutkiminen olisi helpompaa kuin esimerkiksi koehenkilön mietiskellessä tai nukkuessa. Kokeiden tuottamat merkitsevät tulokset rohkaisivat muitakin parapsykologeja toistamaan ja laajentamaan ganzfeld-kokeita.

Kun Parapsykologinen seura ja Britannian SPR (Society for Psychical Research) pitivät yhteisen kokouksen 1982 SPR:n satavuotisjuhlan merkiessä, "Ganzfeld-väittely" oli täydessä vauhdissa. Skeptikko **Ray Hyman** oli ottanut tehtäväkseen arvioida kaikkiaan 40:n ganzfeld-kokeen tulokset. Hän totesi, että väitetty 55 prosentin onnistumistaajuus oli raskaasti yläkanttiin tehty arvio. Koesarjojen yhdistäminen siirsi todellisen merkitsevyyden reippaasti yli odotetun .05:n, ja monissa yksittäisissä koesarjoissa oli menetelmällisiä puutteita. Hyman teki koko aineistosta meta-analyysin ja osoitti, että jotkut kokeiden puutteet korreloivat havaitun psi-efektin kanssa – toisin sanoen juuri koejärjestelyjen virheet olivat todennäköisesti aiheuttaneet mitatun vaikutuksen – ja aineisto oli liian heikkoa tukeakseen psi-hypoteeseja. (Hyman 1985)

Vastauksessaan Honorton (1985) käytti tilastollisia menetelmiä, joiden avulla hän pyrki eliminoimaan Hymanin esille tuomia ongelmia. Honorton osoitti, että kokeiden onnistuminen ei riippunut kenenkään tietyn tutkijan henkilöllisyydestä, ja hän teki myös oman meta-analyysin, jossa ei ilmennyt korrelaatiota kokeen puutteiden ja tulosten välillä.

Honortonin ja Hymanin väittely julkaistiin 1985, ja siitä tuli käännekohta parapsykologiassa. Vaikka erimielisyyksiä keskeisimmästä kysymyksestä (onko ganzfeld todiste ESP:stä?) esiintyi, kaikki tutkijat olivat yhtä mieltä väittelyn hyödyllisyydestä ja siitä, että Hymania ja Honortonia oli syytä onnitella yhteiseen lausuntoon (Hyman and Honorton 1986) johtaneesta päättäväisestä ja rohkeasta yhteistyöstä. Ehkä tärkeintä väittelyssä oli kuitenkin se, että se sai skeptikot ja parapsykologit keskustelemaan asioista yhdessä. Muistan lukuisia konferensseja, joissa koetettiin päästä sopuun virheettömästä koejärjestelystä. Vaikka täydellinen virheettömyys ymmärrettiinkin mahdottomaksi, oli jonkinlaisen yhteisen yleissopimuksen laatiminen mahdollista. Juuri näihin aikoihin Chuck Honorton kehitti täysin automaattisen ganzfeld-koejärjestelyn.

Koejärjestelyjen tulokset hämmästyttivät

Muutaman seuraavan vuoden ajan Honorton ja hänen tutkimusryhmänsä Princetonin yliopistossa sovelsivat menetelmää. He julkaisivat 1990 tulokset 11 kokeesta, joihin oli osallistunut 241 vapaaehtoista koehenkilöä ja joissa oli tehty 355 ganzfeld-istuntoa (Honorton et al. 1990). Voin vain kuvitella sitä työmäärää, jonka kaikki tämä on vaatinut. Oma kokemukseni ganzfeld-kokeista rajoittuu yhteen 20 yrityksen koesarjaan.

Honortonin automatisoitujen kokeiden tulokset olivat hämmästyttävän merkitseviä. Luettuani tutkimusraportin moneen kertaan sain sen vaikutelman, että koejärjestelyt oli tehty huolellisesti ja tulokset eivät varmasti johtuneet sattumasta. Jos ne johtuivat jostakin muusta kuin psistä, syy ei ollut ainakaan ilmeinen. Toisin sanoen, nämä kokeet erottuivat selvästi suuresta joukosta epäonnistuneita, hädin tuskin merkitseviä tai ilmeisen puutteellisia tutkimuksia.

Miksi Honortonin kokeet olivat onnistuneet? Tämä on tärkeä kysymys, ja yksi syy surra Honortonin kuolemaa. Jokaisen parapsykologiasta kiinnostuneen - uskojan, kiistäjän ja skeptikon - pitäisi ottaa nämä tutkimustulokset vakavasti. Niitä ei voi sivuuttaa köykäisin perustein. Kokeiden suoritta-

misessa pitäydyttiin useimpiin, ellei kaikkiin niihin ehtoihin, joista oli sovittu keskusteluissa skeptikkojen kanssa, ja tulokset olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä. Monet vakuuttuivat, että psi-ilmiöitä on nyt havaittu laboratoriossa. Ainakin Edinburghin tutkimusryhmä otti Honortonin tulokset vakavasti ja ilahtui, kun Chuck pääsi itse Skotlantiin auttamaan samanlaisen automaattisen koejärjestelyn pystyttämisessä. Mukana olleet tutkijat ja avustajat olivat innostuneita näkemään, saadaanko uudessa työryhmässä ja uudessa paikassa samanlaisia tuloksia.

Nyt emme tietenkään saa koskaan täsmälleen tietää, oliko koejärjestely samanlainen. Edinburghin työryhmä on päättänyt jatkaa Honortonin työtä, mutta mitä he löytävät? Jos he ovat yhtä menestyksellisiä kuin Honortonin työryhmä Princetonissa, työtä voidaan jatkaa eteenpäin ja arvoitus voi ennen pitkää selvitä - oli selitys sitten psi-oletuksen mukainen tai ei. Mutta jos he epäonnistuvat, luulen että emme koskaan saa tietää, miksi Honortonilla näytti olevan taianomainen kyky saada psi esiin.

Oliko syynä hänen luonteensa? Oliko syynä joku ominaisuus koejärjestelyissä? Oliko hänen hypoteesinsa aistihavaintojen estämisen vaikutuksesta ESP:hen sittenkin oikea? Olen hyvin pahoillani siitä, että Chuck itse ei ole mukana toistamassa koettaan Britanniassa. Hänen kuolemansa oli todellinen menetys parapsykologialle.

Lähteet:

Honorton, C. 1985. Meta-analysis of psi ganzfeld research: A response to Hyman. Journal of Parapsychology, 49: 51-86.

Honorton, C., R.E.Berger, M.P.Varvoglis, M. Quant, P.Derr, E.I.Schechter & D.C.Ferrari. 1990. Psi communication in the ganzfeld. Journal of parapsychology, 54: 99-139.

Honorton, C. & S. Harper. 1974. Psi-mediated imagery and ideation in an experimental procedure for regulating perceptual input. Journal of the American Society for Psychical Research, 68:156-168.

Hyman, R. 1985. The ganzfeld psi experiment: A critical appraisal. Journal of Parapsychology, 49: 3-49.

Hyman, R. & C. Honorton. 1986. A joint communique: The psi ganzfeld controversy. Journal of Parapsychology, 50: 351-364.

Kirjoittaja Susan Blackmore toimii psykologian vanhempana lehtorina University of the West of Englandissa Bristolissa.

Artikkeli on julkaistu aiemmin Skeptical Inquirer -lehdessä nro 3/1993.

Käännös: Matti Virtanen. Väliotsikot toimituksen.

TUTKIJAT KIINNOSTUIVAT HONORTONIN KOKEISTA

Brittiläisessä *New Scientist*-lehdessä ilmestyi 15. toukokuuta 1993 laajahko artikkeli, jossa käsiteltiin **Charles Honortonin** ganzfeld-tutkimustulosten merkitystä.

Artikkelissa kuvataan ensin Honortonin alkuperäistä koejärjestelyä: koehenkilöt, lähettäjä ja vastaanottaja, istuvat erillisissä, eristetyissä huoneissa. Tietokoneen satunnaislukugeneraattori valitsee "lähetettäväksi" neljä minuutin pituista videofilmin pätkää tai still-kuvaa yhteensä 160 kuvan ja filminpätkän valikoimasta, ja sen jälkeen kone valitsee yhden näistä neljästä lähetettäväksi. Jokaisen istunnon jälkeen vastaanottajalle näytetään kaikki neljä esillä ollutta vaihtoehtoa, ja hänen täytyy osoittaa mikä niistä lähinnä vastasi kokeessa syntyneitä mielikuvia. Kirjauksen suorittaa vastaanottajan tukimusavustaja, joka ei tiedä mitä kuvia on lähetetty.

Honorton havaitsi, että still-kuvia lähetettäessä koehenkilöiden osumatarkkuus ei poikennut oleellisesti sattumasta eli 25 prosentista. Videonpätkät sen sijaan tuottivat jopa 40 prosentin onnistumisen (77 osumaa 190 kokeessa), minkä todennäköisyys on noin kaksi miljoonasta.

Artikkelissa siteerataan myös skeptikoita. **Ray Hyman** sanoo, että "voisin valittaa monista pienistä yksityiskohdista, mutta Honorton otti huomioon useimmat esittämistäni vastaväitteistä." Hyman ei kuitenkaan ole muuttanut mieltään, vaan hän uskoo että tulosten takana on joku piilossa oleva koejärjestelyn heikkous – kuten niin monissa parapsykologian kokeissa aikaisemminkin. **Susan Blackmore** puolestaan sanoo, että jos hänen pitäisi lyödä vetoa asiasta, hän sijoittaisi rahansa edelleen sille vaihtoehdolle, että ESP-kykyjä ei ole. Mutta Blackmore moittii muita skeptikoita vähättelevästä asenteesta Honortonia kohtaan. "Mielestäni meille on esitetty todellinen haaste", hän sanoo.

New Scientistin mukaan tämä haaste on jo saanut muut tutkijat liikkeelle. Honortonin kokeita yritetään parhaillaan toistaa paitsi Edinburghissa, myös Cornellin yliopistossa New Yorkissa, Parapsykologian instituutissa Pohjois-Carolinassa sekä Parapsykologian instituutissa Utrechtissa Hollannissa. Kokeiden hitauden vuoksi mitään tuloksia ei ole odotettavissa julkaistavaksi ennen tämän vuoden loppua. *mv*

Lähde: McCrone, John. 1993. Roll up for the telepathy test. New Scientist 15. May 1993, No 1873: 29-33.

NILS MUSTELIN SIIRTYI SKEPSIKSEN TUKIJOUKKOIHIN

Kevään vuosikokouksessa Skepsiksen puheenjohtaja vaihtui. Yhdistyksen perustajajäsen ja sen pitkäaikainen puheenjohtaja , professori Nils Mustelin vetäytyi hallituksesta ja puheenjohtajaksi valittiin yhdistyksen sihteerinä kaksi kautta toiminut **Lauri Gröhn.**

Mustelin on ollut yksi yhdistyksen kantavia voimia aina sen perustamisesta 1987 lähtien. Hänen nimensä putoaminen pois *Skeptikon* viime numerosta on siksi saanut monet lukijat ihmettelemään, onko hän jättäytynyt kokonaan yhdistyksen toiminnasta.

"Tästä ei suinkaan ole kysymys. Olen edelleenkin aktiivisesti mukana ja pyrin omalta osaltani vaikuttamaan ja toimimaan Skepsiksen tavoitteiden mukaisesti", Mustelin sanoo.

Hän kertoo halunneensa vetäytyä puheenjohtajan ja hallituksen tehtävistä yksinkertaisesti siksi, että hän on hoitanut niitä jo niin kauan; kolme kautta Skepsiksen puheenjohtajana ja sitä ennen kaksi kautta varapuheenjohtajana.

"Voin tehdä muutakin, kun ei tarvitse enää toimia organisaattorina. Aion edelleenkin kirjoittaa, pitää luentoja ja toimia muutoinkin aktiivisesti Skepsiksen taustaryhmässä", hän lupaa.

Televisiosarja maailmankaikkeudesta

Mustelin aikoo myös antaa oman panoksensa kriittiseen ufotutkimukseen. Hän työstää parhaillaan suunnitelmaa neliosaisesta televisiosarjasta, *Maailmankaikkeus ja elämä*, joka pyrkii antamaan asiallista tietoa ulkoavaruudesta ja maailmankaikkeudesta vastapainona kaikenkarvaisille ufohömpötyksille.

"Televisiossa on esitetty lukematon määrä ufoja propagoivia filmejä, miksi ei siis näytettäisi edes yksi asiallinenkin dokumentti", hän sanoo.

Aihe on muutoinkin ajankohtainen, sillä Yhdysvaltain avaruus- ja ilmailuhallitus Nasa aloitti viime vuoden lokakuussa tähän mennessä suurimman maapallon ulkopuolisen elämän etsintäohjelman. Tv-dokumentin tarkoituksena on käsitellä samoja teemoja; maailmankaikkeuden rakennetta ja mahdollisuutta löytää maapallon ulkopuolista elämää.

Runsas kymmenen vuotta sitten Mustelin kehitteli samaa ajatusta kirjassaan *Elämää maailmankaikkeudessa?* joka on myös nyt suunnitteilla olevan sarjan pohjana.

Mustelin kertoo, että tekijät pyrkivät saamaan sarjan kansainväliseen levitykseen. Ohjelman rahoitus on vielä avoin, mutta ainakin TV 2 ja Ruotsin TV 1 ovat kiinnostuneet sarjasta. *Skeptikko.mo*

Lääkelain uudistus eduskunnassa

Lupasimme Skeptikon viime numerossa palata homeopaattisia, antroposofisia ja muita luontaislääkintään käytettyjä rohtoja koskevaan lääkelain uudistukseen ja siitä käytyyn keskusteluun.

Juhannuksen alla hallitus antoi lopullisen esityksensä eduskunnalle lääkelain muuttamisesta EY:n direktiivejä vastaavaksi. Juhantalo- ym. kiireitten vuoksi eduskunta ei ehtinyt kuitenkaan ottaa esitystä käsittelyyn ennen kesätaukoa ja palaa asiaan vasta syksyllä.

Hallituksen lainmuutosesityksen sisältö on pääpiirteittäin sama, mitä selostettiin jo Sektikon viime numerossa. Lääkkeenomaisia tuotteita koskevat lain kohdat ehdotetaan kumottavaksi, mutta kyseisiin tuotteisiin ei jatkossakaan sovellettaisi samoja määräyksiä kuin perinteisiin lääkevalmisteisiin.

Lääkevalmisteiden markkinoinnin edellytyksenä olevaa myyntilupaa ei vaadita homeopaattisilta ja antroposofisilta valmisteilta, jolloin myöskään niiden hoidollista tehoa tai turvallisuutta ei tarvitse kokeellisesti todistaa.

Lakiesityksessä todetaan, että "lupaa ei vaadita lääkelaitoksen rekisteröimälle Euroopan farmakopeassa tai Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion virallisessa farmakopeassa kuvatun valmistusmenetelmän mukaan valmistetulle homeopaattiselle tai antroposofiselle valmisteelle, joka on tarkoitettu otettavaksi suun kautta tai käytettäväksi ulkoisesti ja jolle ei ilmoiteta mitään erityistä terapeuttista käyttötarkoitusta ja joka ei sisällä enempää kuin yhden kymmenestuhannesosan kantaliuosta tai enempää kuin yhden sadasosan pienimmästä tavanomaisessa lääkehoidossa käytetystä, lääkemääräystä edellyttävän lääkeaineen annoksesta."

Perinteiset rohdosvalmisteet sen sijaan olisivat myyntilupamenettelyn alaisia, mutta niissäkin lääkelaitos voi myöntää tehoa ja turvallisuutta koskevia poikkeuksia.

Valmisteen myyntilupaa ja rekisteröintiä voi hakea lääkelaitokselta tuotteen kauppaantuonnista vastaava henkilö. Rekisteröinnistä, rekisteröintihakemukseen liitettävistä selvityksistä ja pakkausmerkinnöistä lääkelaitos päättää erikseen.

Julkaisemme ohessa kahden farmakologian asiantuntijan puheenvuoron lääkelain uudistuksen taustoista ja vaikutuksista suomalaiseen terveydenhuoltoon. Artikkeli on aiemmin julkaistu *Suomen Lääkärilehdessä* toukokuussa. *Skeptikko. mo*

Lääkkeet ja luontaistuotteet – paha sekaannus ja yhä pahenee

Maija Airaksinen
Veijo Saano

Luonnonlääkinnän säätelemiseksi Suomen lääkelakiin vuodelta 1988 on määritelty luokka "lääkkeenomaiset tuotteet". Ne poikkeavat muista luontaistuotteista siinä, että lääkintäviranomainen on hyväksynyt niille lievän lääkkeellisen käyttötarkoituksen. Luokkaan kuuluvia tuotteita on nykyisin toista tuhatta, joista yli puolet on homeopaattisia ja vajaa viidennes antroposofisia tuotteita. Suurinta osaa (74%) niistä saa myydä sekä apteekeissa että luontaistuotekaupoissa ja elintarvikeliikkeissä. Lisäksi Suomen markkinoilla on noin 2000 lääkkeen näköistä, elintarvikelain piiriin kuuluvaa erityisvalmistetta, joille ei ole lupaa ilmoittaa mitään lääkkeellistä käyttötarkoitusta. Niitä saa myydä vapaasti.

Lääkkeenomaisten tuotteiden rekisteröintivaatimukset ovat löysemmät kuin lääkkeiden: näyttöä hoidollisesta tehosta ei tarvitse osoittaa, vaikuttaviksi väitettyjen aineiden imeytymistä ei tarvitse tutkia, kokeellista näyttöä turvallisuudesta (mutageenisuus-, karsinogeenisuus-, teratogeenisuus- yms. testit) ei yleensä vaadita, eivätkä farmaseuttisen laadunkaan vaatimukset mm. sisällön tasalaatuisuudesta ole samaa tasoa kuin lääkkeillä. Oleellista on, että lääkkeenomaiset tuotteet, lääkkeitä muistuttavasta ulkonäöstään huolimatta, eivät ole edes luokitukseltaan varsinaisia lääkkeitä. Siitä on ollut myös kuluttajalle selvä ilmoitus pakkauksessa: "Lääkkeenomainen tuote – tehoa ei ole osoitettu lääkkeiltä vaaditulla tavalla".

Lääkelain muutos

Lääkelakiin on tulossa EY-yhdenmukaistuksesta aiheutuvia muutoksia. Kaavaillut muutokset merkitsisivät, että käsite "lääkkeenomainen tuote" häviää. Tilalle tulisivat käsitteet "rohdosvalmiste" ja "homeopaattinen ja antroposofinen valmiste", jotka rinnastettaisiin varsinaisiin lääkkeisiin, vaikka vaatimustaso ei oleellisesti muutu siitä vaatimustasosta, joka edellä kuvattiin lääkkeenomaisille tuotteille. Hoitotehon osoittamista faasi III-tyyppisin laajoin, kontrolloiduin potilastutkimuksin ei vaadita. Myöskään ei vaadita kokeellista näyttöä turvallisuudesta kuten lääkkeiltä – yleensä pitkäaikainen kokemus käytöstä riittää. Tämä on arveluttavaa, sillä mm. karsinogeenisiä aineita sisältäviä yrttejä on käytetty kansanomaisessa lääkinnässä pitkiä aikoja. Hitaasti kehittyvää sivuvaikutusta, kuten syöpää, ei osata yhdistää rohdokseen edes satoja vuosia kestävässä kansanlääkinnässä (1,2,3). Merkittävintä on, että näiltä valmisteilta ei tiettävästi myöskään aiota vaatia selvää pakkausmerkintää, joka kertoisi kuluttajalle tuotteen eroista varsinaisiin lääkkeisiin verrattuna.

Luonnonlääkinnän kaupallinen merkitys

Miksi tällainen muutos? Ei ainakaan kuluttajan etujen vuoksi. Luontaistuotteiden mainonnassa käytetään jo nyt hyväksi lääkestatusta ja väitetään kuluttajille, että suunniteltu rekisteröintimuutos osoittaa, että luontaistuotteet on osoitettu tieteellisesti lääkkeiden veroisiksi (4). Ilmiö ei lupaa hyvää, sillä luontaistuotteiden suoramainonnassa on jo pitkään ollut ylilyöntejä ja epäasiallisuutta. Harva se viikko postiluukusta kolahtaa lehtisiä, joissa luvataan parempaa ja terveempää elämää, kauneutta, solakkuutta ja muuta hyvää.

Terveydenhuoltohenkilöstö ei näytä tajuavan miten hyvin yliampuva mainonta tehoaa. Kuluttajat kokevat luontaistuotealan kotiinkannetut suoramainontalehdet tärkeimmäksi tietolähteeksi luontaistuotteista. Niiden tekstiin myös luotetaan eniten (Mikkonen M. ym., julkaisematon tutkimus). Kyse ei ole terveyden tai talouden kannalta vähäpätöisestä asiasta: lääkkeen näköisiä luontaistuotteita käyttää jo lähes joka toinen suomalainen (Airaksinen M. ym., julkaisematon tutkimus), ja käyttö lisääntyy edelleen (5). Vuonna 1990 yli 20-vuotiaat suomalaiset kuluttivat luontaistuotteisiin rahasumman, joka oli suuruudeltaan 62% käsikauppalääkkeisiin käytetystä rahasummasta (6,7).

Keskivertokuluttaja ei osaa suodattaa luonnonlääkinnän mainostekstejä. Hän ei tunne kokemuksen hyväksi osoittamaa kliinisen farmakologian periaatetta, jonka mukaan jokainen uusi hoito on tehoton ja vaarallinen, kunnes toisin todistetaan. Lääkelain suunnitellun muutoksen jälkeen hänellä on yhä vähemmän mahdollisuuksia tietää, että eräiden lääkkeiden teho ja turvallisuus on jäänyt todistamatta. Tiedotusvälineetkään eivät tiedota luonnonlääkkeistä ja vaihtoehtolääkinnän liiketoiminnasta samalla kriittisellä valveutuneisuudella kuin lääkekaupasta, vaikka varsinaisten

---

Terveydenhuoltohenkilöstö ei näytä tajuavan miten hyvin yliampuva mainonta tehoaa. Kuluttajat kokevat luontaistuotealan kotiinkannetut suoramainontalehdet tärkeimmäksi tietolähteeksi luontaistuotteista.

---

lääkkeiden rekisteröinti, käytön kontrollointi ja mainonnan valvonta on tiukkuudessaan aivan eri luokkaa kuin luonnonlääkkeisiin sovelletut toimet.

Villiä mainontaa

Luontaistuoteala käyttää mainonnassaan hyväkseen vakuuttavilta kuulostavia lähteitä niitä siekailematta väärin siteeraten. Tieteelliseltä kuulostavalla katteettomalla argumentoinnilla lukija saadaan jopa tuntemaan syyllisyyttä siitä, että hän turmelee oman terveytensä, jos ei pidä siitä huolta nauttimalla "sairauksia ennalta ehkäiseviä" (4) erityisvalmisteita.

Mainonnan vapauden tuoreeksi esimerkiksi sopii luontaistuotekaupan "laihdutuslääkkeiden" mainonta. Asiallisessa terveysvalistuksessa on varoiteltu painon nopean vaihtelun ("jojo-ilmiö") epäterveellisyydestä; ilmiö liittyy ihmedieettien ja -valmisteiden avulla tapahtuvaan pikalaihduttamiseen ja painon nousuun sen jälkeen. Ihmisiä on yritetty saada uskomaan, että vain ruokavalion pysyvä järkeistäminen saa aikaan painon putoamiseen terveydelle edullisesti. Nyt luontaistuotteita mainostava ilmaisjakelulehti *Elä ja Nauti* kääntää viestin päälaelleen: ei enää jojo-ilmiötä, kun-

han käyttää laihdutusvalmistetta (8)! Samaa opettaa asiakaslehti *Luontaistuntija* (9): "4–6 puristetta päivässä...eikä menetetty paino palaa hetkessä, kuten ihmedieettien jälkeen"!

Samoin kääntyy dosentti **Markku S. Niemisen** kriittinen kirjoitus (10) Antisalt-luontaistuotteesta nurinpäin: koko sivun Antisalt-mainos (11) viittaa ujostelematta sopiviin kohtiin Niemisen kirjoitusta – tuotteen käytön tueksi. Mainoksessa viitataan myös muihin lääketieteen auktoriteetteihin, aina *British Medical Journalia* myöten (12), näiden sanomaa vääristellen. Ikä ei ole luonnonlääkinnän indikaatioasettelujen este: "Lasten älykkyyttä ja vastustuskykyä voidaan lisätä" (13), ja kofeiinia sisältävä guarana "on erinomainen valmiste nimenomaan vanhempien ihmisten yleiskunnon kohottajana", sillä helpottuu jopa sepelvaltimotauti (14), impotenssista puhumattakaan (15). Luontaistuoteteollisuus tuntuu suorastaan tutkivan, kuinka pitkälle mainonnassa voidaan mennä, ennen kuin viranomainen puuttuu asiaan.

Kuka mainontaa valvoo?

Luontaistuoteala on ilmoittanut valvovansa kaupallisen tiedotuksen tasoa ja asiallisuutta (16,17). Tuloksista päätellen pukki on kaalimaan vartijana. Viranomaisista lääkelaitos valvoo pääasiassa lääkkeenomaisia tuotteita myyntikanavan (apteekit, luontaistuotekaupat, elintarvikeliikkeet) ja sallitun lievän lääkkeellisen käyttötarkoituksen osalta. Valvonta koskee vain noin tuhatta valmistetta. Loput markkinoilla olevista noin 3000 erityisvalmisteesta kuuluvat elintarvikelain piiriin eikä niillä virallisesti ole lääkkeellistä käyttötarkoitusta. Juuri niiden mainonta on kaikkein hillittömintä. Lääkelain suunniteltu muutos ei näidenkään osalta lupaa parannusta tilanteeseen.

Myös kuluttaja-asiamiestä, kuluttajan edunvalvojaa, luontaistuotteiden markkinoinnin luulisi kiinnostavan. Sekin on tyytynyt seuraamaan tilannetta rauhallisesti sivusta. Tuote, jota käytetään lääkkeellisesti, voidaan nimittäin tulkita lääkkeeksi, joten asia kuuluu lääkelaitokselle.

Mitä pitäisi tehdä?

Viime vuosina on – osaksi terveydenhuollon kustannuskriisin vuoksi – korostettu itsehoidon mahdollisuuksia. Itsehoito ei saa olla epätoivoista juoksua luonnonlääkemainosten johdattelemana. Sen pitää olla tietoon perustuvaa itsenäisyyttä, joka antaa kykyä sietää itsestään paranevia vaivoja ilman, että välittömästi hakeudutaan lääkärin vastaanotolle tai terveysostoksille.

Kuluttajia olisi valistettava, ei pelkästään käytettävä hyväksi. Yleissivistävään koulutukseen pitäisi sisällyttää nykyistä tavoitteellisemmin ja johdonmukaisemmin perustietoa terveydestä ja sairauksista sekä niiden hoidosta. Kuluttajat tarvitsevat tietoa siitä, mitä lääkkeillä voi tehdä, jotta heitä ei voisi houkutella ihmelääkemainoksin vetoamalla kansanomaisiin uskomuksiin. Kuluttajien olisi saatava realistinen käsitys terveydenhuollon keinoista – terveys ei ole ostettavissa terveyskaupasta.

SIMILIA SIMILIBUS CURENTUR

HOMEOPAATTISIA LÄÄKKEITÄ

Luonnonmukaisia kosmetiikka- ja luontaistuotteita (Ei testattu eläimillä)

Laaja valikoima homeopaattista kirjallisuutta, myös suomeksi

Uutuuskirja: Borlan

homeo

Luontaistuoteala otti varaslähdön. Tämä mainos julkaistiin arvostetussa tiede- ja kulttuurilehdessä toukokuussa.

Riittävät tiedot antaisivat potilaille valmiudet suodattaa mainontaa. Terveystiedon tarve on suuri, ja se olisi tyydytettävä asiallisella tiedolla. Luonnonlääkkeiden myyttinen imago olisi romutettava: olisi levitettävä mm. tietoa sivuvaikutuksista (18, 19, 20, 21, 22), vaikutuksista erilaisissa sairaustiloissa (10, 12, 23, 24) ja riskialttiissa ryhmissä (25, 26, 27) sen sijaan, että tuotteita mainostetaan täysin haitattomiksi. Nyt tiedontarvetta tyydyttävät lähes yksinomaan kaupalliset esitteet, joiden tarkoituksena on myynnin, ei kansanterveyden edistäminen.

Luontaistuotteiden mainontaan olisi saatava samat säännöt kuin lääkkeiden mainontaan, ja luontaistuotealan valvonnan viranomaisvastuu olisi selkeästi määriteltävä. Kyse on ilmiöstä, jolla voi olla syvällekäyviä seurannaisvaikutuksia mm. terveyskasvatuksessa. Jokainen lääkäri voisi omassa työsään rohkaista potilaitaan kertomaan, mitä kaikkia hoitokeinoja he käyttävät. Tämän tiedon pohjalta voisi rakentavasti yhdessä pohtia, mitä hoitoa hän todella tarvitsee ja mistä hän hyötyy.

Lääkelain suunnitellut muutokset heijastavat keskieurooppalaista lääkintäperinnettä ja erityisesti saksalaisen homeopatiateollisuuden suurta vaikutusvaltaa. Keski-Euroopassa on vastaavasti myös valmiuksia ko. lääkinnän valvontaan (1). Rohdoslääkintä, antroposofisesta ja homeopaattisesta lääkinnästä puhumattakaan, on nykymuodossaan kulttuurillemme suurimmalta osin vierasta, uutta tuontitavaraa, joka kuuluu vaihtoehtolääkinnän laajaan piiriin. Koko vaihtoehtolääkinnästä on nopeasti kehittynyt Suomessakin laaja elinkeino. Sille ei ole ehtinyt muodostua kontrollijärjestelmiä, ja potilasturva puuttuu (28). Tilanteen hallitsemiseksi olisi sovellettava esimerkiksi **Huxtablen** ehdottamia toimia, joihin kuuluvat mm. vaatimukset toksisuustestauksesta ja luonnonlääkevalmistajien opillisesta pätevyydestä (2). Huxtable myös ehdottaa, että pakkauksiin pitäisi saada merkintä siitä, etteivät kyseiset tuotteet ole saaneet viranomaisen hyväksyntää minkään sairauden estoon tai hoitamiseen.

Rehelliset pakkausmerkinnät minimivaatimus

Lääkkenomaisten tuotteiden tehon puuttumisesta kertova pakkausmerkintä olisi vähintä, mitä myös rohdosvalmisteisiin sekä antroposofisiin ja homeopaattisiin tuotteisiin pitäisi soveltaa. Miksi pitäisi luopua hyväksi osoittautuneesta, suomalaisessa lääkinnässä jo tutuksi käyneestä tavasta informoida kuluttajaa? EY-direktiivit eivät informointia estä, niissähän vaaditaan vain kaupan vapautta yli rajojen.

Lääkärikunnalle olisi luontevaa vaatia potilasturvallisuuden vuoksi tiukkaa laadunvalvontaa lääkkeiden rekisteröinnissä: ehdotetut muutokset väljentävät lääkkeen käsitettä ja madaltavat lääkkeiltä vaaditun dokumentaation tasoa. Myös erityisvalmisteiden myyntiin lääkkeinä olisi syytä puuttua.

Pahin mahdollisuus on, että myös lääketehtaat alkavat hyödyntää lääkerekisteröinnin aukkoja. Onhan paljon halvempaa tehdä lääkkeitä, joiden rekisteröimiseksi ei vaadita vuosikausia kestäviä III-faasin hoitotutkimuksia suurille potilasjoukoille. Tämä merkitsisi osittaista paluuta talidomidikatastrofia edeltävään aikaan. Markkinoille tulisi lääkkeitä, joiden teho on äärimmäisen kyseenalainen. Jos teho puuttuu, ei hyötyjen ja haittojen suhde voi olla potilaalle edullinen, vaikka valmiste olisi kuinka lempeän luonnollisesti elvyttävän laimea.

KIRJALLISUUTTA

1 von Frohne D. Sind pflanzliche Arzneimittel unschädlich? Nutzen ohne Risiko - oder Risiko ohne Nutzen? Deutsche Apoth Zeit 1990;130:1861-1871.

2 Huxtable RJ. The harmful potential of herbal and other plant products. Drug Safety 1990;5:126136.

3 Nurminen M-L. Fenkoliveden käyttö pikkulasten ilmavaivoissa ei ole perusteltua. Suom . Lääkäril 1993;48:271.

4 - Luontaisalan Uusia Tuulia. Luontaistuotteiden arvostus kasvaa. 1993;nro 1:2.

5 Vaskilampi T, Vartiainen E, Meriläinen P, Koskela K, Viinamäki H, Mäntyranta T. Vaihtoehtolääkinnän tuntemuksen ja käytön muutoksia - tuloksia kymmenvuotisseurannasta. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisusarja (painossa), 1993.

6 Lääkeinformoinnin ja -tilastoinnin yhteistyötoimikunta. Suomen lääketilasto 1990. Kelan omatarvepaino, Helsinki 1991.

7 Luontaistuotealan Keskusliitto r.y. Luontaistuoteala numeroin 1990.

8 Elä ja Nauti. Vaivatonta ja tehokasta... Redusanin avulla laihdut helposti ja nopeasti. 1993;nro 1:5.

9 Luontaistuntija. Spirulina-mainos. 1993;9(1):2.

10 Nieminen MS. Kaliumvalmisteet voivat olla vaarallisia itselääkityksessä. Suom Lääkäril 1992;47:3124-3125.

11 UT - Luontaisalan Uusia Tuulia. Magnesium ratkaisee - yhdessä kaliumin kanssa. 1993;nro 1:4.

12 Swales JD. Salt substitutes and potassium intake - Too much potassium may be disastrous for some. Br Med J 1991;303:1084-1085.

13 Luontaistuntija. Lasten älykkyyttä ja vastustuskykyä voidaan lisätä. 1991;8(5):4.

14 UT - Luontaisalan Uusia Tuulia. Guarana - suomalaisen eliksiiri. 1993;nro 1:6.

15 UT - Luontaisalan Uusia Tuulia. Mies! Ethän tuota pettymystä. 1993;nro 1:7.

16 Luontaistuotealan Tukkukauppiaiden Liitto r.y. Luontaistuotealan mainonnan säännöt. Painoyhtymä Oy, Loviisa 1987.

17 Suomalainen A, Salven M. Onko luontaislääkkeiden valvonta riittävää? Suom Lääkäril 1990;45:1060-1062.

18 Abebe W. Adverse effects of traditional drug preparations. J Ethnopharmacol 1992;36:93-94.

19 DeSmet Pagm, Keller K, Hänsel R,Chandler RF, toim. Adverse effects of herbal drugs. Springer Verlag, Berlin 1992.

20 Kiviranta K, Haahtela T. Elävä ravinto ja allergia. Suom Lääkäril 1991;46:3149-3150.

21 Lennholm B. Enkät om följder av alternativ medicin avslöjar 150 fall av skador och biverkningar. Läkartidningen 1988;85:35-38.

22 Mäntyranta T, Haahtela T. Luonnonlääkkeiden aiheuttamat allergiset reaktiot. Duodecim 1993;109:301-308.

23 Smith SJ, Markandu ND, Sagnella GA, MacGregor GA. Moderate potassium chloride supplementation in essential hypertension: is it additive to moderate sodium restriction? Br Med J 1985;290:110-113.

24 Mäntyranta T, Haahtela T. Luonnonlääkkeet ja allergia. Sosiaali- ja terveyshallitus. Raportteja 64/1992.

25 Hemminki E, Mäntyranta T, Malin M, Koponen P. A survey on the use of alternative drugs during pregnancy. Scand J Soc Med 1991;19:199-204.

26 Saarenpää M. Vanhusten ehkäisevä itselääkitys. Pro gradu-tutkielma. Kuopion yliopisto, sosiaalifarmasian laitos, 1989.

27 Tapionmäki R. Vanhusten lääkkeiden käyttö ja siihen liittyviä ongelmia - tutkimus pieksämäkeläisistä vanhuksista. Pro gradu -tutkielma. Kuopion yliopisto, sosiaalifarmasian laitos, 1992.

28 Pekkarinen T. Vaihtoehtohoidot ja potilasturva. Suom Lääkäril 1991;46:1559-1560.

Kirjoittajat:

Marja Airaksinen, proviisori, assistentti, Kuopion yliopisto, sosiaalifarmasian laitos

Veijo Saano, dosentti, kliinisen farmakologian erikoislääkäri, yliassistentti, Kuopion yliopisto, farmakologian ja toksikologian laitos

(Artikkeli on aiemmin julkaistu Suomen lääkärilehdessä 13/93 ss. 1245 - 1247. Kursivointi ja lihavointi Skeptikon toimituksen)

KUN "PSYYKIKKOA" TESTATTIIN ITALIAN TELEVISIOSSA

Massimo Polidoro

Hiljattain minulle tarjoutui mahdollisuus testata yhtä 1970-luvun kuuluisinta parailmiötä. Kaikkihan muistamme televisiossa esiintyvän psyykikon kyvyn aiheuttaa paranormaaleja ilmiöitä katsojien kodeissa.

Italian skeptikkojärjestö CICAP:in tutkijana ja skeptisenä taikurina minut kutsuttiin esiintymään suositussa L'Istuttoria-ohjelmassa Italia 1 -kanavalle. Sovin juontaja **Giuliano Ferraran** kanssa, että minut esiteltäisiin yleisölle psyykikkona. Todistaakseni kykyni tein muutamia vaikuttavia sirkustemppuja. Taivutin ja mursin lusikoita, vaihdoin aikaa toisen ihmisen ranteessa olleesta kellosta, ja arvasin näkemättä, mitä juontaja oli piirtänyt paperille. Sain myös retiisinsiemenet itämään käsissäni.

Esiteltyäni tällä tavalla psyykkisiä kykyjäni maaperä oli kypsä odotetulle ilmiölle. Kehotin katsojia kaivamaan esille rikkoutuneita kelloja ja ruokailuvälineitä ja asettamaan ne televisiovastaanotinten ääreen. Kerroin, että keskittyessäni jotain tapahtuisi heidän kotonaan. Kellot saattaisivat lähteä käymään, tai ehkäpä veitset ja lusikat suoristuisivat, tai sitten tapahtuisi jotain aivan muuta.

Katsojia pyydettiin soittamaan ja ilmoittamaan mahdollisista eriskummallisista tapauksista. Kuten odotinkin, puhelinlinjat jumiutuivat. Vaihteenhoitajille tulvi puheluita kaikkialta Italiasta. Vajaassa tunnissa soittoja oli tullut 60, siis keskimäärin yksi minuutissa. Epäkuntoiset kellot olivat alkaneet käydä uudelleen, lusikat olivat mystisesti vääntyneet, ja muuta tavatonta oli sattunut. TV-vastaanotin oli itsekseen napsahtanut kiinni, lasillinen vettä oli alkanut kuplia puhuessani, kellon hihna oli katkennut, seinäkellon heiluri oli pudonnut lattialle ja hajonnut, ja niin edelleen.

Suggestion voimakas psykologinen vaikutus tuli näin taas todistetuksi. Kuka tahansa pystyy vakuuttamaan ne, jotka haluavat uskoa normaalien tapahtumien olevankin paranormaaleja. Väite on vain esitettävä uskottavassa yhteydessä.

Ohjelman lopussa luonnollisesti paljastin kepposeni.

(Skeptical inquirer, talvi 1993, käännös: Karlo Kauko)

Kirjoittaja Massimo Polidoro on italialainen taikuri ja Italian skeptikkojärjestö CICAP:in tutkija

GRAFOLOGIAA JA UFOJA – SKEPSIS KYSYY "ASIANTUNTIJAT" VASTAAVAT

Skepsis järjesti 27. huhtikuuta Helsingin Säätytalolla grafologiaillan, johon alustajaksi oli kutsuttu Suomen grafologisen yhdistyksen puheenjohtaja Tero Asp. Salintäyteinen yleisö hiosti grafologia terävillä kysymyksillään parin tunnin ajan. Skeptikko kertoo, vakuuttuiko yleisö grafologin taidoista paljastaa ihmisen salatuimmatkin heikkoudet hänen käsialansa perusteella.

Skepsis-yhdistyksen puheenjohtaja Lauri Gröhn puolestaan matkasi toukokuun alussa Ouluun, jossa hän osallistui skeptikkojen edustajana Tiedekeskus Tietomaan järjestämään ufo-paneeliin. Pahaksi onnekseen hän oli paneeliin osallistuneista ainoa, joka tarkasteli ufoilmiöitä kriittisesti. Hänen raporttinsa "Ufo-paneeli Oulun Tietomaassa" (s. 23) kertoo selvin sanoin suomalaisen ns. ufotutkimuksen tilasta tällä hetkellä, ja vähän venäläisen ja yhdysvaltalaisenkin tutkimuksen.

Käsiala kertoo millainen olet, vai kertooko?

Skeptikko
Marketta Ollikainen

Grafologia on yksi harvoja tieteen nimissä markkinoituja näennäistieteitä, joissa saattaa joidenkin kriittisten arvioiden mukaan olla mukana myös hippunen tiedon jyväsiä. Ei siis ihme, että Säätytalolle kerääntynyt runsaslukuinen joukko skeptikoita odotti jännityksellä grafologi **Tero Aspin** todisteita käsialatutkimuksen tieteellisestä pätevyydestä.

Asp itse veti pohjan kuitenkin jo heti alkajaisiksi tieteelliseksi tarkoitetulta väittelytilaisuudelta tunnustamalla ettei hän itse ollut koskaan missään 30-vuotisen urakehityksensä vaiheessa kyseenalaistanut mitään grafologiaan liittyvää. "Vannoutuneet grafologit ovat sitä mieltä, että grafologia on tosi tiedettä", hän vakuutti.

Kriittiselle yleisölle selvisi, että grafologia perustuu pääosin analysoijan omaan intuitioon - Aspin sanoin "kokemukseen perustuvaan oivallukseen", jonka pohjana ovat lähinnä 1920- ja 30-luvuilla tehdyt tilastolliset laskelmat ja käsialataulukot. Asp itse ei edes pitänyt psykologisiin testeihin perustuvaa tieteellistä tutkimusta käsialantutkijalle kovin tarpeellisena. Hänen mielestään kerran opittu tieto riitti, kun käytäntö kuitenkin opetti ammatin salat.

Asp ei muutoinkaan tuntunut olevan kovin hyvin perillä oman 'tieteenalansa' suurista nimistä ja viimeisimmistä tutkimustuloksista. "Oma käsitykseni on, että grafologia oli valmis jo 50- ja 60-luvuilla", hän sanoi.

Psykologi **Timo Kaitaro** tiedusteli, miksi grafologit ovat aina vierastaneet psykologisia tutkimuksia. "Tähän on luonnollinen selitys. Kun ihmiset ovat opiskelleet grafologiaa, heidän aikansa menee täysin analyysipyyntöjen täyttämiseen", Asp vastasi.

Näyttöä vähän

Keskustelujen vetäjänä toiminut Skepsiksen puheenjohtaja **Lauri Gröhn** penäsi Aspilta tieteellistä näyttöä grafologian toimivuudesta. Asp kiemurteli ja vetosi siihen, että grafologia ei olisi elänyt jo 3000 vuotta ja saanut jatkuvasti uusia kannattajia, ellei se toimisi. "Pitäisi olla näyttöä siitä, että nämä analyysit ovat paikkansa pitämättömiä. Käytännön työelämässä turvaudutaan jatkuvasti grafologin analyyseihin", hän perusteli.

Asp kertoi tekevänsä käsiala-analyysejä 30 yritykselle. Yhden analyysin tekeminen paperiliuskan mittaisesta tekstinäytteestä kestää hänen mukaansa kahdesta neljään tuntiin.

Mitä käsiala paljastaa?

Asp vakuutti, että taitava grafologi pystyy paljastamaan käsialan perusteella henkilön luonteenpiirteet ja ominaisuudet. Käsialasta pystytään hänen mukaansa lukemaan muun muassa se, onko tutkittava homo tai lesbo, onko hän älykäs tai tyhmä, kärsiikö hän fyysisistä tai psyykkisistä syistä johtuvasta depressiosta.

Asp antoi näytteen grafologin analyysistä lukemalla 27-vuotiaan miehen käsialasta erään naiskolleegansa tekemän tulkinnan, joka oli ainakin mahdollista työpaikkaa hakevalle melkoisen karseata kuultavaa.

Analyysin mukaan tutkittava oli tasapainoton. Häntä johti hallitsematon emotionaalisuus ja hän oli reaktioiltaan arvaamaton. Hänen älyllisiä toimintojaan leimasi egoismi, joka sulki tosiasiat ajattelun ulkopuolelle. Kirjoittajan mielikuvitus ilmeni epärealistisena fantasiointina. Hänen ajattelunsa oli epäloogista ja sekavaa. Hän pyrki saavuttamaan materiaalisia arvoja oveluuden tai epärehellisyyden avulla. Tutkittavan energia suuntautui muuhun kuin työntekoon, vaikka hän joskus pystyikin analyysin mukaan ponnistamaan voimiaan väliaikaisesti myös tarmokkaaseen toimintaan.

Aspia pyydettiin tekemään analyysi viidestä käsialanäytteestä, joista neljä oli yhdistyksen hallituksen jäsenten kirjoittamaa ja yksi tuntemattoman. Ehkä yleisön kriittisyyden tietäen ja kohteliaisuudesta järjestäjiä kohtaan Aspin arviot hallitusten jäsenten persoonallisuuksista olivat huomattavasti myönteisemmät kuin esimerkkitapauksessa. Myös viidennen henkilön persoonallisuusanalyysi oli varsin ympäripyöreä, vaikka myöhemmin paljastuikin, että kysymyksessä oli rikoksiin syyllistynyt ammattihuijari.

Aspille annettiin tehtäväksi yhdistää kyseisten henkilöiden käsialanäytteet ja ammatit, jotka kerrottiin hänelle etukäteen. Yhdessä tapauksessa neljästä Asp osui oikeaan.

Kuulijoiden kriittisistä kysymyksistä päätellen kovin vakuuttuneiksi he eivät tulleet grafologian pätevyydestä kertoa totuus ihmisen persoonalli-

suudesta. Monia huolestutti lisäksi Aspin paljastama grafologian laaja käyttö työpaikoilla ja työhönotossa. Asp vakuutti, että yleensä grafologeilla on korkea ammattietiikka, eivätkä he tee analyysejä niin ettei kyseinen tutkittava itse olisi siitä tietoinen. Epäselväksi kuitenkin jäi, tuntevatko kaikki näytteiden antajat todella grafologin analyysimenetelmät ja niiden luotettavuuden.

Timo Kaitaro epäili, ettei ainakaan hän itse pystyisi antamaan yhtä yksityiskohtaista kuvausta henkilön persoonallisuudesta edes usean tunnin haastattelun perusteella. "Jotta psykologi voisi kirjoittaa yhtä detaljoidun kuvauksen, se vaatisi laajan persoonallisuuden tutkimuksen, joka sisältäisi useita testejä, ja erittäin pitkän haastattelun analysoinnin", hän sanoi.

Ufopaneeli Oulun Tietomaassa

Lauri Gröhn

Matka paneeliin alkoi lupaavasti. Edelläni lentokentän suuntaan ajoi auto, jonka rekisterikilvessä luki UFO. Ennen tilaisuuden alkua kiersin Oulun Tietomaan vielä osittain keskeneräisen UFO-näyttelyn, joka oli ufo-uskovaisten harrastuskerhon tasoa pahimmillaan. Alakerran UFO-kirjastosta ei Ultrien ja vastaavien joukosta löytynyt ainoatakaa kriittistä kirjaa, lehteä tai artikkelia.

Paneelin avauksessa Tiedekeskus Tietomaan johtaja **Heikki Kähärä** kertoi, että vuonna 1994 näyttelyyn lisätään jatko-osana paranormaalit ilmiöt ja vuonna 1995 mukaan tulevat horoskoopit, kaukoparantaminen jne. Skeptikko saattoi vain miettiä Oulun Yliopiston roolia Tietomaan johtokunnassa. Yleisön joukossa, eturivissä, istui Rauni-Leena Luukanen.

Johdantopuheenvuorossaan ydinfyysikon arvovallalla esiintyvä maisteri **Stanton Friedman** Yhdysvalloista kertoi että älyllisten olioiden vierailuja on ollut ja että näitä vuosituhannen merkittävimpiä tapahtumia salaillaan. Venäläinen kosmonautti kenraali **Pavel Popovits** ehdotteli, että herra skeptikkojen puheenjohtaja tekisi avaruusmatkan, jonka jälkeen hänkin uskoisi ufoihin.

Ohjaaja **Juhan af Grannin** mukaan olemme valtavien mullistusten keskellä. Harrastuspohjaisen Venäjän ufotutkimuskeskuksen johtaja **Vladimir Azaza** väitteli upseeriaikoinaan tohtoriksi sukellusveneiden kaikuluotaimista. Hän kertoi näyttelyssä mukana olevasta laitteesta, jonka avulla voi paikantaa ufojen laskeutumispaikat "aika pitkällä etäisyydellä".

Itse toin esille fysiikassa tunnetun pietsosähköisen ilmiön vuosikymmenten takaisten Pudasjärven ja äskettäisten Göteborgin ufoilmiöiden mahdollisena selityksenä sekä unet, valveunet ja hallusinaatiot abduktioiden taustatekijöinä. Psykologian apulaisprofessori **Timo Järvilehto** piti uskoa psykologian ilmiöihin ja paranormaaleihin ilmiöihin samanarvoisina! Skeptikon mielestä noissa lähestymistavoissa on vissi ero. Myöhemmässä yhteydessä Järvilehto myös totesi, että hallusinaatiot eivät synny ihmisen pään sisällä. Mitähän muuta mielenkiintoista Oulun Yliopistossa opetetaan?

Kuten arvata saattaa, keskustelu lainehti moni-ilmeisenä. Itse otin kyselijän roolin. Kysyin Azazalta, millä edellytyksillä Venäjän "ufotutkijat" hyväksyvät havainnon päteväksi ja onko havaintojen tutkimuksessa olemassa jokin protokolla. Selvisi, että riittää, ettei havaitsija ole mielisairas. Mitään protokollaa ei ole.

Kysyin miten ufoharrastajat suhtautuvat paranormaaleihin ilmiöihin ufojen yhteydessä. Friedman loukkaantui kysymyksestä ja Azaza taas kiitteli skeptikkoa, koska hänen mukaansa yhteydet syntyvät "paranormaalien kanavien" kautta. Popovits pääsi sitten filosofoimaan, että ajatukset ovat aineellisia. Järvilehto pääsi panemaan paremmaksi toteamalla, että tieto ei välity aistien kautta ja että toisaalta ihmisten kommunikaatiokin on eräänlaista telepaattista arvailua.

Azaza innostui kertomaan amerikkalaisen ufokokouksen kuulumisia. Hän selitti, että selittämättömät karjansilpomiset johtuvat ufo-olentojen suorittamista näytteidenotosta. Totesin siihen, että tuossa on yksi vanha joukkohysterian muoto ja asialla ovat olleet erilaiset pikkunakertajat, jotka ovat käyttäneet hyväkseen menehtyneiden ja huonokuntoisten eläinten pehmeitä osia. Ihmettelin myös, eivätkö ufonoidit tunne solujen ja DNA:n merkitystä. Azaza kehotti skeptikkoa perehtymään asioihin, joista esittää väitteitään.

Kysyin myös, pitäisivätkö panelistit hyödyllisinä "väärennettyjen ufo-valokuvien rekisteriä", jotteivät nuo kuvat jatkuvasti putkahtaisi lehtiin, kirjoihin ja filmeihin. Azaza totesi, että heillä on metodi väärennettyjen kuvien paljastamiseen eikä rekisteriä tarvita. Friedman tunsi useita valokuvaväärennöksiä ja toivoi rekisteriä skeptikoiden vääristä väitteistä.

Ihmettelin paneelille näyttelyssä ollutta venäläistä sähkökentän mittauslaitetta, jota "kuljetetaan yliluonnollisten kohteiden ylitse". Azaza ei ymmärtänyt kysymystä ja sananvaihdon lopputulokseksi jäi olettamus käännösvirheestä. Kun käytte Oulussa, käykääpä ufotomissa tarkistamassa laitteen nykyinen käyttötarkoitus ja soitelkaa minulle. Yleisön joukosta toivottiin, ettei paneelin ainoa skeptikko puuttuisi mitättömiin pikkuseikkoihin.

Kyselin mitä edistysaskelia on ollut "ufotutkimuksen" piirissä. Kähärä totesi tähän, että Tiedekeskus Tietomaa on tuonut merkittävän lisän ufokeskusteluun tuomalla näyttelyn Ouluun ja "antamalla foorumin vapaalle keskustelulle tiedeyhteisössä". Ihmettelin kovasti mistä tiedeyhteisöstä oli kysymys ja jos tarkoitettiin Oulun Yliopistoa, onko laitos imarreltu kunniasta?

Äimistelin myös, onko moraalista levittää ihmisille kuvitelmia siitä, etteivät he ole nähneet unia, valveunia tai hallusinaatioita, vaan että sensijaan vieraat olennot ovat siepanneet heidät näytteitä ottaakseen. Mikä moraali on tuollaisissa paranoidisissa sapluunoissa? Ja millä valtuuksilla ufoharrastajat ovat ryhtyneet eräänlaisiksi psykoterapeuteiksi?

Oulussa ilmestyvä sanomalehti *Kaleva* kirjoitti paneelista lyhyen skeptikko-henkisen jutun, Seinäjoella ilmestyvä *Ilkka* taas sivun verran puppua. Pietsosähköstäkin oli Ilkan jutussa tullut biosähköä.

VALEHTELIJOIDEN KLUBI

Yhdysvaltain Kansasissa paikallinen sanomalehti *Farmer's Advocate* julkaisi 23. huhtikuuta 1897 seuraavanlaisen uutisen: **Alexander Hamilton** -niminen maanviljelijä oli neljä päivää aiemmin katsellut poikansa Wallacen kanssa, kuinka ilmalaiva oli laskeutunut hitaasti lehmälaitumen yläpuolella parinsadan metrin päässä heidän talostaan.

Säikähtyneenä miehet olivat juosseet karja-aitaukseen, missä he olivat huomanneet vasikan tarttuneen aitaan. Sen kaulan ympärillä oli ollut jonkinlainen köysi tai kaapeli, jonka toinen pää oli johtanut sikaarinmuotoiseen ilmalaivaan. Alapuolella oli ollut matkustajaosasto, jossa oli ollut kuusi kummallisen näköistä olentoa, kaksi miestä, kaksi naista ja neljä lasta. Olennot olivat suunnanneet voimakkaan valonheittimen miehiin ja lentäneet pois hinaten vasikan mukanaan.

Seuraavana päivänä naapurissa asuva **Lank Thomas** oli löytänyt pelloltaan vasikan nahan, jalat ja pään. Hän oli tunnistanut Hamiltonien polttomerkin, mutta ei ollut voinut ymmärtää miksi pehmeässä maassa ei ollut ollut mitään jälkiä.

Vuonna 1965 **Jacques Vallee** esitteli tarinan kirjassaan *Anatomy of a Phenomenon* ja sen jälkeen se on päätynyt lähes jokaiseen ufokirjaan.

Jutun kirjoittanut toimittaja **Ed F. Hudson** paljasti vanhoilla päivillään, 22 vuotta ennen Valleen kirjan ilmestymistä, keittäneensä koko jutun kokoon ystävänsä Hamiltonin kanssa, joka oli perustanut yhdessä muiden paikallisten kanssa *Ananias*-nimisen valehtelijoiden kerhon. Miehet olivat kilpailleet siitä, kuka keksisi mehevimmän valheen. Kerrotaan, että kerho oli lopettanut toimintansa vasikansieppausjutun jälkeen, joka todennäköisesti olikin ollut kerhon paras valhe, ainakin se on elänyt jo lähes sata vuotta ja putkahti esiin jopa Tiedekeskus Tietomaan ufopaneelissa. *Skeptikko.mo*

Seuraava SKEPTIKKO ilmestyy 10. syyskuuta. Lehteen tarkoitettu aineisto tulisi olla perillä toimituksessa viimeistään 27. elokuuta.

Skepsis-yhdistys ja lehden toimitus toivottavat kaikille lukijoille hauskaa kesän jatkoa ja haamuilevia elokuun kuutamoöitä.

NYT ENNUSTAMAAN!

Neuvomme kuinka jokainen skeptikko pääsee tekemään paikkansapitäviä ennustuksia.
Kas näin se käy: aloita ensimmäisen sarakkeen ensimmäisestä ruudusta siirry sitten toisen sarakkeen mihin tahansa ruutuun ja edelleen kolmannen ja neljännen sarakkeen mihin tahansa ruutuun. Palaa taas ensimmäisen sarakkeen mihin tahansa ruutuun ja jatka samaan tapaan sarakkeesta toiselle, mihin ruutuun hyvänsä.

Tämän jakson alussa	hyvien ihmissuhteiden ylläpitäminen	edellyttää	myönteistä suhtautumista kanssaihmisiin.
Tunne-elämäsi alueella	kauan odottamasi muutos	vaatii lisäksi vain	tummaa, vierasta naista.
Älä suotta pelkää, sillä	suuriin elämänmuutoksiin varautuminen	on tärkeä seikka vältettäessä	terveitä elämäntapoja.
Työelämässä	luottaminen perusteltuihin väitteisiin	haittaa jälleen kerran	kauan kaipaamasi menestystä.
Sinun voi olla vaikea uskoa, että	tapahtuneiden muutosten huomioon ottaminen	houkuttelee sinua kääntymään kohti	syvimpiä tunteitasi.
Voit olla huoleti, vaikka	taloudellisten tosiasioiden väheksyminen	ei saata estää sinua kun tavoittelet	turhien murheiden unohtamista.
Välillä sinusta saattaa tuntua, että	todella luotettavan ihmisen löytäminen	voi vain kannustaa sinua, mikäli pyrit kohti	alkuperäistä elämänhaluasi.
Näin ollen	jonkin sinua kauan askarruttaneen asian ratkeaminen	saattaa vaatia puoleltasi	vakavaa harkintaa.
On myös odotettavissa, että	kokemiesi paineiden vähittäinen helpottuminen	vie sinua vääjäämättä kohti	suurta seikkailua.
Luonnollisesti jo pelkästään	viisaiden neuvojen noudattaminen	tekee mahdottomaksi vilpittömästi hyödyntää	valoisampaa tulevaisuutta

Laati Rauni Kaskinen

Rakenna itse oma maailmankuvasi, älä o(s)ta valmista

Ennakkotieto syksyllä järjestettävästä maailmankuvakurssista:

Espoon työväenopiston Leppävaaran toimipisteessä (Vanha maantie 9) järjestetään marraskuussa 1993 keskustelusarja aiheesta USKO, TIEDE ja EPÄILYS. Tilaisuudet järjestetään maanantai-iltaisin kellö 18-20.15.

Kurssin ohjelma:
1. ilta 1.11.
Mitä tiede on, entä pseudotiede? Tietomme todellisuudesta,onko sitä?

2. ilta 8.11.
Mitä tietoisuus on? Onko sielu vain sielukkailla? Nykypsykologian tila ja käsitykset.

3. ilta 15.11.
Millainen on kvanttifysiikan reaalimaailma? Mitä se energia oikein on?

4. ilta 22.11. Mikä on ihme? Miten tutkia paranormaaleja ilmiöitä?

5. ilta 29.11. Mitä löytyy ihmisen tiedostamattomasta? Suggessio ja hypnoosi.

Kurssin suunnittelu ja järjestelyt: Ilpo V. Salmi. Puh. (90) 588 1943 tai 94049-01413 (autopuhelin). Tarkemmat tiedot kurssista ja keskustelutilaisuuksien alustajat kerromme syyskuun Skeptikossa.

Skeptikkojen kesäretki LAUANTAINA 21.8.1993

Retki aloitetaan kunkin itsensä kustantamalla lounaalla *Hvitträskin* ravintolan takkahuoneessa Kirkkonummella.

Autottomat pääsevät bussin kyytiin kello 11.20 linja-autoaseman laiturilta nro 62.

Uskonnollis-pseudotieteellisen *Urantia*-kirjan suomennos on nousemassa skeptikoiden riesaksi ja niissä merkeissä lounaalla alustaa tekniikan lisensiaatti **Stefan Tallqvist**, joka uskoo kirjan sisältävän suuria tieteellisiä totuuksia.

Kello 14.00 olemme siirtyneet Metsähovin radioastronomiseen observatorioon, jota esittelee skeptikoille **Esko Valtaoja**. Säästä riippuen retkeä jatketaan iltaa kohden luonnonhenkien parissa tai muuten.

Järjestelyjen mitoittamiseksi pyydämme osallistujia ilmoittautumaan yhdistyksen sihteerille **Veli Toukomiehelle**, puhelin 915-584 620 tai fax 915-584 620 viimeistään 15.8.

Täsmennyksiä kallaveden ufojuttuun

Skeptikko-lehden numerossa 16 käsiteltiin Kallaveden ufon kappaletta. Käsittely oli varsin sekavan tuntuista, johtuen ilmeisesti varsin puutteellisesta lähdeaineistosta. Koska tunnen tapauksen taustoja hieman paremmin, vastaan muutamiin avoimiin kysymyksiin.

Skeptikko.mo kysyi **Ultra**-lehden numerossa 12/77 olleen artikkelin kirjoittajaa. Kirjoittajia on kaksi, alkuosa on turkulaisen **Mikko Toivolan** käsialaa ja jälkimmäinen (analyysi) osa **Olavi Kiviniemen** kirjoittama.

Teknikko Mikko Toivola on ufologian kannattaja, jonka mielestä ufo-ilmiö on lentävien lautasten aiheuttama ja havaitsijoiden havaintokertomukset vastaavat absoluuttisesti tapahtumia. Insinööri Olavi Kiviniemi on tehnyt diplomityönsä metallurgiasta ja on ufotutkimuksissaan kriittinen tutkija.

Kappaletta Åbo Akademiin ja Turun yliopistoon kiikuttanut henkilö oli Toivola.

Ultrassa 12/77 julkaistu artikkeli on pääosin samaa tekstiä mitä oli julkaistu myös Suomen ufotutkijat ry:n Neljännesvuosiraportissa 4/1977. Analyysejä ja muita tutkimustuloksia ei ole julkaistu missään tieteellisessä julkaisussa.

Tietokanta ufokirjoituksista

Sitten toinen aihe. Kokoan tietokantaa ufoihin, lentäviin lautasiin, humanoideihin ja outoihin valoilmiöihin liittyvistä lehtikirjoituksista. Toivon, että tämän lehden lukijat voisivat auttaa tässä työläässä hankkeessa. Paras tapa olisi lähettää minulle valokopiot artikkeleista, mutta tietokantaan tarvittavat tiedot riittävät. Näitä tietoja ovat: otsikko, kirjoittaja, julkaisu, vuosikerran numero (volume), numero, julkaisun päivämäärä, sivunumerot, kirjoituksen tyyppi (artikkeli, uutinen, kirje jne.) ja tietysti viitesanat. Viitesanat muodostuvat henkilöiden ja paikkojen nimistä, tapauksiin liittyvistä nimistä, asiakokonaisuuksista, selostuksista ja monesta muusta asiasta. Annan tarkempia tietoja esim. puhelimitse tai kirjeitse.

Vastineeksi minua tässä työssä avustaneet saavat kopion (niin halutessaan) tietokannasta käyttöohjelmineen jos liittävät 3,5" disketin ja postimerkillä ja osoitteella varustetun kirjekuoren lehtikirjoitusten mukaan. Mitään aikataulua ei minulla ole ja työhän on jatkuvasti päivittyvää.

Kari A. Kuure
Simo Kaarion katu 13 B 4
33720 Tampere
puh. (931) 172 908

SELVÄNÄKÖILMIÖ ULTRAN PALSTOILLA!

Toukokuussa 1953 Pohjanmaan vakaata elämänmenoa järkytti **Kyllikki Saaren** murha. Ultra-lehden numerossa 5/ 1993 esitellään selvänäkemisellä hankittua uutta tietoa aiheesta. Mutta artikkelin mullistavin anti onkin aivan muu.

Toimittaja **Tapio Äyräväinen** kävi Kyllikki Saaren murhan tapahtumapaikalla tunnilleen 40 vuotta rikoksen jälkeen, myöhään illalla 17.5. 1993. Mukanaan hänellä oli selvänäkijä **Ekku Mattila**, joka pahasti myöhässä antoi oman panoksensa rikostutkintaan. Juttu alkaa kaunokirjallisen oloisella kuvauksella kevätöisestä metsästä. Sitten pääsee selvänäkijä Mattila ääneen. Paranormaaleilla kyvyillään hän pystyykin aistimaan monenlaista neljänkymmenen vuoden takaisista tapahtumista.

Jutussa on vain eräs ihmeellisyys. Ultran numero 5/ 1993 ilmestyi ennen toukokuun 17. päivää. Miten ihmeessä Äyräväinen saattoi kirjoittaa jutun käynnistään ja selvänäkijän tuntemuksista etukäteen?

Ilkeämielisesti voisi sortua kuvittelemaan, että kyseessä on pienoinen totuuden muuntelu. Mattila ja Äyräväinen kävivät tapahtumapaikalla jo aikaisemmin, eivät 17. toukokuuta. Tai eivät ehkä käyneet lainkaan? Mutta tämä mahdollisuus on kokonaan poissuljettu, sillä Ultran päätoimittaja Tapani Kuningas ilmoitti taannoissa TV 2:n Täysikuu-ohjelmassa hyväksyvänsä lehteensä vain varmennettua tietoa.

On vain yksi selitys. Toimittaja Äyräväinen on selvänäkijä. Hän pystyi etukäteen tietämään, mitä tuona iltana tapahtuisi, ja mitä Mattila kertoisi.

Karlo Kauko

KIRJAT

Totuus jää tuntemattomaksi

Tuntematon totuus. Uutta valoa historian arvoituksiin.
Valitut Palat 1992

Valitut Palat julkaisee ahkerasti suuria, ulkonaisesti huoliteltuja, runsaasti kuvitettuja 448-sivuisen "Tuntemattoman totuuden" kaltaisia teoksia, joita ei aina oikein ilkeäisi kutsua tietokirjoiksi.

"Tämän kirjan tosikertomuksissa yhtyvät uusin tieto ja mukaansa tempaava kerronta", lupaa esipuhe. Kirjan alaotsikkokin on "Uutta valoa historian arvoituksiin", mutta uuden valon sijasta tarjoillaan kovin monessa tapauksessa uudelleen vanhoja taruja. Paljoa ei voi odottaakaan lyhyiltä kuvalehtitasoisilta jutuilta, joiden kirjoittajia ei yksilöidä. Alkuperäisteoksen (Great Mysteries of the Past, 1992) toimituskunnassa on 27 nimeä.

Luotettavuudeltaan kovin vaihtelevaa sirpaletietoa tarjoavat 91 lukua on ryhmitelty seuraavasti: Jäljettömiin kadonneita, Selvittämättömiä kuolemantapauksia, Arvoituksellisia henkilöitä, Syyllinen vai syytön? Totta ja tarua, Avoimia kysymyksiä ja Kohtalokkaita virheitä. Useimmat luvut käsittelevät jo aiemmin loputtomiin jauhettuja aiheita kuten tsaariperheen kohtaloa, Mozartin kuolinsyytä, Kennedyn murhaa, Custerin viimeistä taistelua ja Titanicia tai sitten mitättömiä arvoituksia. Vain sukututkijaa voi kiihdyttää, oliko Italian kuningas Viktor Emmanuel II kauppiaan äpärä.

Skeptikkojen alaan kuuluvia lukujakin on Draculasta ja Rasputinista Nostradamukseen. Ikävintä on, että kansa saa ylimalkaiset tietonsa juuri tällaisista pinnallisesti luotettavilta vaikuttavista teoksista.

Tavallistakin heikompi on luku "Nostradamus – profeetta vai huijari". Kuvat pois lukien tekstiä on vajaat kaksi sivua. Otsikon lupaamaa huijarivaihtoehtoa ei tarjota kuin puolen lauseen verran. Loppu on tuttua tarustoa paikalleen osuneista ennustuksista.

Aivan perustiedotkin voivat olla päin seiniä. "Kaiken kaikkiaan hän julkaisi vuoteen 1557 mennessä 2000 ennustusta." Tarkoitettaneen nelisäkeitä, joita hän julkaisi Centuries-kokoelmissa 942. Almanakoista vastaavia on säilynyt 141, yhteensä siis vajaat 1100. Erilaisia ennustuksia näistä on kyllä vuosisatojen mittaan kehitelty kymmeniätuhansia.

KÄÄNNÄ

Tietysti toistetaan kuuden vuoden kuluttua ajankohtainen povaus: "Vuonna 1999, seitsemäntenä kuukautena tulee taivaalta suuri ja kauhistava kuningas... Ennen hänen tuloaan ja hänen tulonsa jälkeen sota riehuu täyttä vauhtia." Kirja kommentoi: "Ne, joita pelottaa, voivat lohduttautua sillä, että moni Nostradamuksen ennustus on tulkittu väärin." Jos siis näinkin selkeä ennustus menee pieleen, vika ei ole profeetan vaan tulkitsijoiden.

Monissa luvuissa kumotaan taruja, jotka on kumottu moneen kertaan jo aiemmin, jopa vuosisatoja sitten. Niinpä luku "Pääsikö nainen paavinistuimelle?" kaataa tarun 800-luvulla hallinneesta naispaavista ja saman tien reikätuolista, jonka avulla uuden paavin sukupuoli muka sen jälkeen varmistettiin. Äskettäin luin väitteen, että kyseinen tarkastus on vieläkin käytössä. Sisällysluettelossa luvun kuvaus on ristiriidassa sen todellisen sisällön kanssa. "Keskiajalla naiset hallitsivat paavin hovia, ja yksi nainen saattoi jopa toimia paavina."

Tarina Hitlerin väärennetyistä päiväkirjoista osoittaa, miten helposti karkeakin petos menee läpi yleisölehdistössä. Julkaisihan meilläkin *Suomen Kuvalehti* otteita kyseisistä päiväkirjoista. Kirja voi olla hyödyksi, jos se houkuttelee etsimään perusteellisempia tietoja muualta. Yksinomaisena lähteenä sitä ei voi suositella.

Kalevi Kuitunen

Heikkoa kritiikkiä jälleensyntymisopista

Mark C. Albrecht: Jälleensyntyminen vai ruumiin ylösnousemus? Perussanoma oy 1990. 158 s.

Niin huonosti ovat asiat, että **Mark C. Albrechtin** "Jälleensyntyminen vai ruumiin ylösnousemus?" on tietääkseni ainoa jälleensyntymisoppia vastustava suomenkielinen kirja. Tätä muotioppia on kyllä satunnaisesti arvosteltu monessakin kirjassa, mutta pelkästään sille omistautunutta kriittistä, kunnon teosta meillä ei ole, ei Albrechtin yrityksen jälkeenkään. Jälleensyntymisoppia puolustavia ja mainostavia kirjoja taas on julkaistu tuhottomasti vuosisadan vaihteesta lähtien. Alkuun asialla olivat teosofit, nyttemmin heihin ovat liittyneet suurkustantajammekin.

Ei siis ihme, jos eräiden arvioiden mukaan neljäsosa kansasta uskoo jälleensyntymään, kun sen arvostelua tapaa tuskin mistään. Albrechtin kirjakin osui käsiini vain sattumalta kirpputorilta. En ole nähnyt siitä ainuttakaan ilmoitusta saati arvostelua, en yhtään kappaletta suurissa kirjakaupoissa. Se on näet pienen uskonnollisen kustantamon, nimilehden mukaan "Opiskelija- ja Koululaislähetyksen julkaisu".

Kirjoittaja on amerikkalainen fundamentalistiteologi. Käsittelytapa on yhtä tunneperäinen kuin jälleensyntymään uskovilla, ja uskovainenhan Albrecht on. Hän ei vastusta jälleensyntymistä sillä perusteella, että sen tueksi esitetyt väitteet ovat perättömiä, vaan siksi ettei oppia ole Raamatussa. Jos olisi ja – kuten jälleensyntymispropaganda valheellisesti väittääkin – Albrecht siis uskoisi myös.

Vaikutelmaa eivät paranna lukuisat kirjoitusvirheet. Lopussa on lähdeluettelon sijasta 10 kohdan luettelo siitä, miten gnostilais-panteistinen maailmankuva eroaa kristillisestä. Kirja tosin on parempi kuin useat jälleensyntymistä puolustavat, Suomen oloissa vaikkapa Oskar Reposen sepustukset.

Useimmat jälleensyntymisopin kannattajien väitteet olisi hyvin helppo kumota. Muistot entisistä elämistä ovat tutkimuksissa säännöllisesti osoittautuneet perättömiksi, kuvitelluiksi tai tunnetuista lähteistä laina-

tuiksi, vaikka yleisökirjoissa uskotellaan päinvastaista. Näitä tapauksia Albrechtin olisi pitänyt ruotia, mutta se on jäänyt kirjassa vähälle.

Jälleensyntymisopin historiallinen osuus on niukka ja ylimalkainen. Kirjan paras luku on kuitenkin "Raamatun ja alkukirkon suhde jälleensyntymiseen". Kristinuskon kanta on todellakin aina ollut täysin kielteinen. Vain eräissä pienissä gnostilaisissa lahkoissa on ajateltu toisin. Tässäkin Albrecht olisi voinut yksilöidä lähteensä tarkemmin, mutta puute ei ole vaarallinen, kun itse asia on oikein. Jälleensyntymisopin kannattajiksihan on väitetty monia kirkkoisiä, jotka todellisuudessa ovat kiivaasti tuominneet sen. Tutkin itse aikoinaan kirkkoisien teksteistä kyseisiä kohtia ja ihmettelin jälleensyntymispropagandistien julkeutta kääntää niiden merkitys päinvastaiseksi.

Kirkkoisien mielipiteet eivät kuitenkaan ole todisteita puoleen tai toiseen. Ratkaisevaa on analysoida niitä oletettujen aiempien elämien "muistoja", joita ilmenee spontaanisti tai hypnoosisuggestiosta. Alan tutkijoista Albrecht esittelee tarkemmin vain **Ian Stevensonin** ja **Helen Wambachin**, jos nyt jälkimmäistä spiritismiin vajonnutta hypnoterapeuttia voi edes tutkijaksi kutsua. Stevensonin tutkimuksiinkin tiedeyhteisö on kohdistanut paljon kritiikkiä, joka yllättäen on Albrechtille tuntematonta. Hän luulee, ettei yksikään Stevensonin kollega "ole moittinut hänen tieteellistä metodiaan virheelliseksi". Moitteita on tullut mm. Intiasta, jossa paikallisia kieliä osaamaton Stevenson on ollut täysin sielunvaellusta selviönä pitävien avustajiensa armoilla.

Muistikuvia menneistä elämistä on tulkittu eri tavoin. Luonnolliset selitykset Albrecht ohittaa kovin nopeasti kolmella sivulla. Näillä on siis kirjan painavin anti. Albrecht lainaa mm. professori **Ernest Hildegardia**. "Transsitilassa koetut niin sanotut uudet persoonallisuudet eivät ole harvinaisia ja niitä on helppo saada aikaan. Poikkeuksetta ne liittyvät jo kauan sitten unohdettuihin muistikuviin, eikä yksikään, joka väittää jotakin muuta, perusta väitteitään tieteelliseen harkintaan." Jopa Helen Wambach on valoisana hetkenään pohtinut: "Eikö alitajuntamme pystyisi nykyisen elämämme katkelmallisista palasista luomaan mielikuvia edellisistä elämistämme samalla tavalla kun se synnyttää unemme?"

Albrecht liukuu kuitenkin paranormaaleihin ja spiritistisiin selityksiin. Hänen maailmankuvassaan kyseiset muistikuvat ovat usein pahojen henkien tuottamia ja siis saatanallista petosta. Mitä pitemmälle kirja etenee sen enemmän se muistuttaa hengellistä käännytyskirjaa ja sisältää esimerkiksi spekulaatioita elämästä taivaassa. Alaluku "Saatanan viimeinen taisto" esittelee sielunvihollisen asiamiehinä mm. **Elisabeth Kübler-Rossin** ja **Raymond Moodin**, joiden kirjat "kuolemanjälkeisistä kokemuksista" tuomitaan vain teologisin perustein. Tieteellisiäkin olisi mutta Albrechtille riittää että "hengellinen eksytys on merkkinä lopun alkamisesta". Tälle tasolle jäävä kritiikki on asialleen vain vahingoksi eikä tavoita uskovaisistakaan kuin hyvin suppean joukon.

Kirkon ja skeptikkojen yhteinen etu olisi, että jälleensyntymisopista saataisiin viimein edes yksi kunnollinen, kriittinen teos.

Kalevi Kuitunen

Kirjoittaja on vapaa toimittaja ja bibliofiili

SUMMARY

Is the ESP finally proved?
Editorial by Hannu Karttunen
The research of parapsychology, thanks to researcher Charles Honorton and his ganzfeld-tests, has reached a more scientific level. The parapsychologists and the sceptics have been able to approach each other and agree on mutual rules of the game. Is it time for the sceptics to give up? Not at all. If a new phenomenon has really been found, it has to be eagerly studied. After all, it is due to the sceptics that the experimental arrangements have become more scientific and the results therefore cannot be disregarded by referring to carelessness or cheating.

Nostradamus and his interpreters by *Karlo Kauko*
Thousands of books have been written of the prophecies by the frenchman Michel de Nostradame (Nostradamus). Each of his interpreters has explained events by combining verses from his book "Centuries" with the events between the 1500's and the writers own age. However, they have not succeeded very well in this. The prophecies have occasionally hit the mark, especially when there has not been too specific details, a lot more often they have turned out badly.

S. Albert Kivinen: Even the non-existent phenomena can be studied by *Marketta Ollikainen*
The chairman of the scientific advisory board of Skepsis and the senior lecturer on philosophy in the university of Helsinki, S. Albert Kivinen, is one of the few pioneers of the Finnish critical parapsychological research. On his opinion, the paranormal phenomenon can be studied although there could not be scientific evidence of them. On the other hand, he thinks, it is a paradox that the sceptics have to prove wrong also the obvious claims of the people who believe in parapsychology noncritically, although the duty to prove should be on those who make the claims. But as he says in an interview: "The funny part is, that even the non-existence can be studied".

Charles Honorton's Legacy to Parapsychology by *Susan Blackmore*
(in Skeptical Inquirer, spring 1993)
Charles Honorton was one of parapsychology's foremost researchers. He died November 4, 1992 of a heart attack at his home in Edinburgh, leaving the small world of parapsychology in shock. Because of the unique importance of his work, his death was a blow to parapsychology and he will be greatly missed.

Medicines and homeopathical products – a bad mixup and gets even worse by *Maija Airaksinen and Veijo Saano*
The homeopathical and other alternative products will become medicines also officially, when the Finnish Parliament will decide on the new medical law this autumn. The products in question will not be required the same guarantees on safety and treatment as the proper medicines. This is disquieting, because this alternative medicine industry already uses the loopholes in the proposed new law for its own good by advertising their products as equal to the scientifically tested medicines. The mythic image of the homeopathical products should be broken: information about the side effects, effects on different states of illness and in the risk groups should be spread instead of advertising the products as totally harmless.

LIITY SKEPSIKSEN JÄSENEKSI!

Jos halua liittyä Skepsiksen jäseneksi, lähetä oheinen lomake tai sen kopio täytettynä Skepsiksen sihteerille osoitteella Veli Toukomies, Rintamamiehentie 15, 01600 PORVOO.

Yhdistyksen jäsenmaksu (sisältää Skeptikko-lehden tilauksen) on 75 mk (alle 20-vuotiaille 30 mk), jonka voit maksaa yhdistuksen tilille :

PSP 6371 513.

Voit myös tilata Skeptikko-lehden liittymättä jäseneksi. Tilausmaksu on sama 75 mk/vuosi. Käytä tilauslomakkeena jäsenanomusta ja ilmoita vain nimesi ja osoitteesi ja merkitse lomakkeeseen, ettet halua liittyä jäseneksi.

JÄSENANOMUS

Nimi ______________________________

Ammatti ja oppiarvo ______________________________

Lähiosoite ______________________________

Postitoimipaikka ______________________________

Puhelin ______________________________

Työpaikka ______________________________

Työpaikan lähiosoite ______________________________

Postitoimipaikka ______________________________

Puhelin ______________________________

____

Kokemus Skepsiksen toimialaan liittyvistä asioista, mahdollisesti aihetta sivuavat julkaisut, jäsenyys muissa tieteellisissä yhdistyksissä, erityiset mielenkiinnon kohteet (käytä tarvittaessa erillistä paperia): ______________________________

____

____

____

____

____

____

____

____

Hyväksyn Skepsis-yhdistyksen säännöissä määritellyn tarkoituksen ja toimintaperiaatteet (ks. takakansi) ja haluan liittyä yhdistyksen jäseneksi.

Päiväys ______________________________

Allekirjoitus ______________________________

V*6
Kujanpää Heikki
Käenpiiankuja 7
20610 TURKU

SKEPSIS

Skepsis on 1987 perustettu suomalaisten skeptikkojen yhdistys. Skepsiksen toimintaperiaatteet ovat samantapaiset kuin yhdysvaltalaisen CSICOPin (Committee for the Scientific Investigation of Claims of the Paranormal), mutta se toimii täysin itsenäisesti vaikkakin yhteistyössä CSICOPin ja muiden vastaavien järjestöjen kanssa.

Yhdistyksen säännöissä mainitaan Skepsiksen tarkoituksesta ja periaatteista seuraavaa:
Yhdistyksen tarkoitus on:

— Edistää paranormaaleja ilmiöitä koskevien väitteiden objektiivista ja puolueetonta tieteellistä tutkimusta ottamatta näiden väitteiden paikkansapitävyyteen kantaa apriorisin, tutkimusta edeltävin perustein.
— Ylläpitää tällaisesta tutkimuksesta kiinnostuneiden ihmisten verkostoa sekä pitää yhteyttä vastaavanlaisiin yhteisöihin kotimaassa ja ulkomailla.
— Julkaista paranormaaleja ilmiöitä koskevia väitteitä tutkivia artikkeleja ja kirjoja sekä laatia tällaisia väitteitä sisältävien julkaisujen bibliografioita.
— Järjestää alaan liittyviä kokouksia ja konferensseja sekä harjoittaa valistus- ja tiedotustoimintaa.

Yhdistys on poliittisesti, aatteellisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton.
Yhdistyksen hallitus voi hyväksyä anomuksesta yhdistyksen jäseneksi yksityishenkilöitä ja oikeuskelpoisia yhteisöjä, jotka hyväksyvät edellä mainitut yhdistyksen periaatteet.

Jäsenasioista, lehtitilauksista ja muista yhdistyksen toimintaan liittyvistä kysymyksistä pyydetään neuvottelemaan yhdistyksen sihteerin kanssa, puh. 915 - 149 320 tai postitse:

Veli Toukomies,
Rintamamiehentie 15
06100 PORVOO

Yhdistys on Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäsenjärjestö